

สภาพการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์

การศึกษาแนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ในกรุงเทพมหานครในบทนี้ จะได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดเป็นกรณีศึกษา เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ที่ดิน และสภาพแวดล้อมของที่ธรณีสงฆ์ในกรณีศึกษา และประมวลผลที่ได้ทางกายภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์ในปัจจุบันไปประกอบการวิเคราะห์แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ที่เหมาะสมต่อไป

4.1 หลักเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา

ในการคัดเลือกที่ธรณีสงฆ์เพื่อเป็นกรณีศึกษานี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างคัดเลือกวัดในกรุงเทพมหานครที่มีที่ธรณีสงฆ์ที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจากจำนวน 272 วัด โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

4.1.1 การแบ่งพื้นที่ตามการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร การคัดเลือกกรณีศึกษาได้นำลักษณะการเติบโตของกรุงเทพมหานครตามการกำหนดของสำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวัดตัวอย่างในการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้ที่ดินธรณีสงฆ์จากความแตกต่างของสภาพการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แบ่งเป็นเขตพื้นที่เมืองชั้นในที่มีการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ เขตพื้นที่ต่อเมืองที่มีการใช้ที่ดินประเภทพักอาศัยเป็นส่วนใหญ่ และเขตพื้นที่ชานเมืองที่มีการใช้ที่ดินประเภทเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่

เกณฑ์การคัดเลือกที่ธรณีสงฆ์ของวัดในกรุงเทพมหานครนี้ ได้ยกเว้นพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ถูกอนุรักษ์ไว้ในฐานะเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ควบคุมมิให้มีการขยายตัวของพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และกิจกรรมอื่นๆ ที่ดึงดูดให้เกิดความหนาแน่นแออัด และก่อให้เกิดปัญหามลพิษ

4.1.2 การกำหนดสถานะของวัด เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาตามสถานะของวัด ได้แก่ พระอารามหลวง(วัดหลวง)ประเภทหนึ่งและวัดราษฎร์อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งวัดหลวงจะมีเงินอุดหนุนในลักษณะของปฏิมาพระราชทาน ทั้งนี้เพื่อศึกษาการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของพระอารามหลวง และวัดราษฎร์

4.1.3 ประเภทการใช้ที่ธรณีสงฆ์ ได้แก่ กวณาลักษณะการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดในกรุงเทพมหานครตามประเภทการใช้ที่ดินในเขตเมืองอันได้แก่ การใช้พื้นที่เพื่อการสังคมนาเคราะห์หรือเพื่อการพักอาศัยบทาพาทหนึ่ง และการใช้พื้นที่เพื่อการธุรกิจหรือเพื่อการพาณิชย์อีกบทาพาทหนึ่ง เพื่อศึกษาลักษณะประเภทการใช้ที่ดินของที่ธรณีสงฆ์ที่มีที่ตั้งในเขตเมือง

เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ศึกษาดังกล่าวข้างต้น ได้คัดเลือกพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดในกรุงเทพมหานครตามลักษณะการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร ตามสถานะของวัด และประเภทการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ โดยวิธีสุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

วัดในเขตพื้นที่เมืองชั้นใน พระอารามหลวง ประเภทพักอาศัย ได้แก่ วัดปฐมวนาราม ประเภทพาณิชย์กรรม ได้แก่ วัดสระเกศ ในส่วนวัดราษฎร์ ประเภทพักอาศัย ได้แก่ วัดหัวลำโพง ประเภทพาณิชย์กรรม ได้แก่ วัดพลับพลาชัย

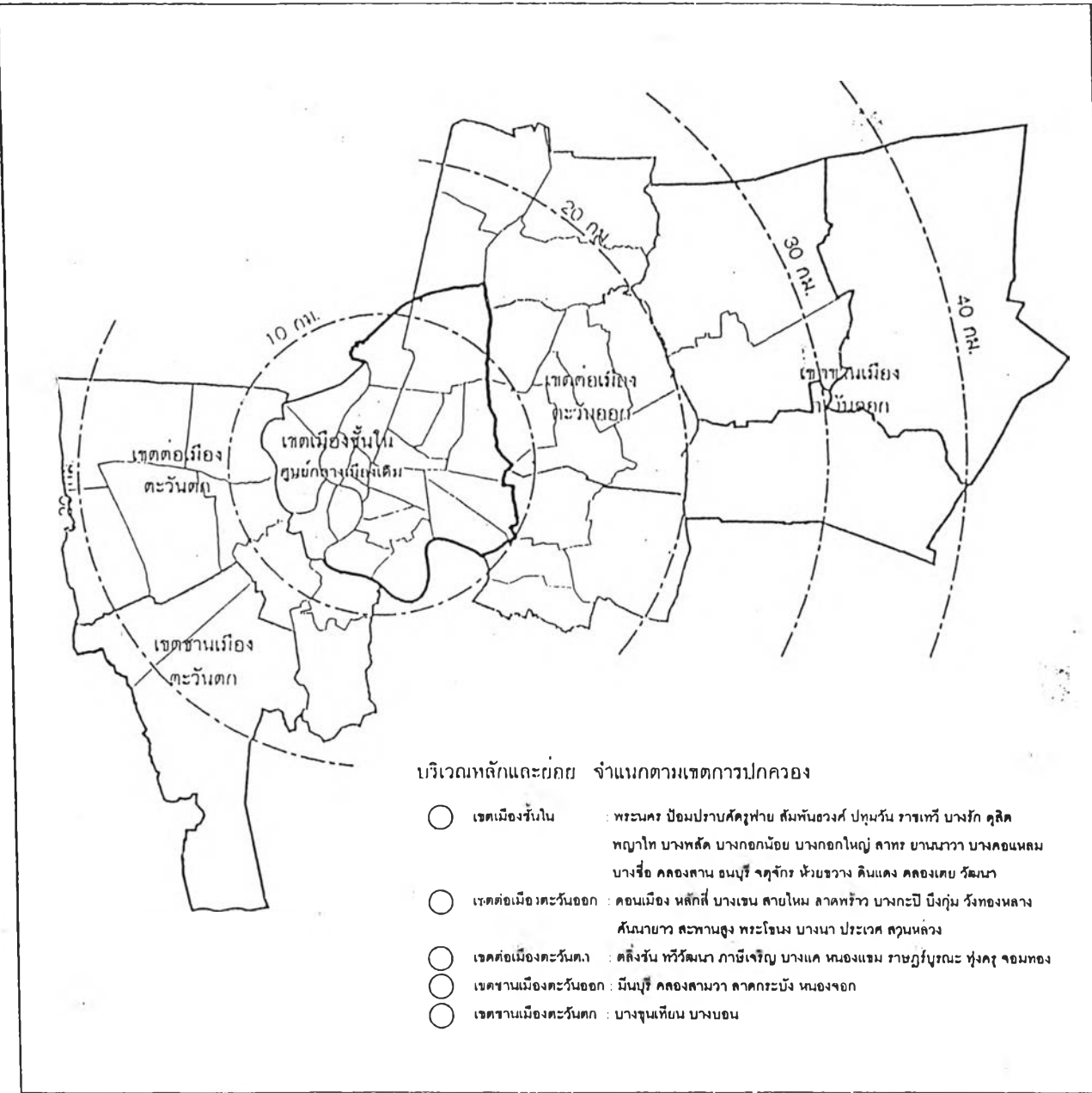
วัดในเขตพื้นที่ต่อเมือง พระอารามหลวง ประเภทพักอาศัย ได้แก่ วัดรัชฎาธิษฐาน ประเภทพาณิชย์กรรม ได้แก่ วัดพระศรีมหาธาตุ ในส่วนวัดราษฎร์ ประเภทพักอาศัย ได้แก่ วัดใหม่เทพพล ประเภทพาณิชย์กรรม ได้แก่ วัดพระไกรสีห์

วัดในเขตพื้นที่ชานเมือง เนื่องจากไม่มีพระอารามหลวงในตั้งอยู่เขตพื้นที่ จึงไม่มีพระอารามหลวงในกรณีศึกษา ในส่วนวัดราษฎร์ ประเภทพักอาศัย ได้แบ่งเป็นวัดในเขตชุมชน ได้แก่ วัดแสนสุข และนอกเขตชุมชนดแสนสุข ได้แก่ วัดทิพพาวาส ส่วนการใช้ที่ดินธรณีสงฆ์ ประเภทพาณิชย์กรรม ไม่มีการใช้ที่ดินในประเภทนี้ จึงไม่มีในกรณีศึกษา

ตาราง 4.1 แสดงถึงวัดในกรณีศึกษา

วัด	วัดหลวง		วัดราษฎร์	
	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม	พักอาศัย	พาณิชย์กรรม
พื้นที่ชั้นใน	ปฐมวนาราม	สระเกศ	หัวลำโพง	พลับพลาชัย
พื้นที่ต่อเมือง	รัชฎาธิษฐาน	พระศรีมหาธาตุ	ใหม่เทพพล	พระไกรสีห์
พื้นที่ชานเมือง	-	-	แสนสุข, ทิพพาวาส	-

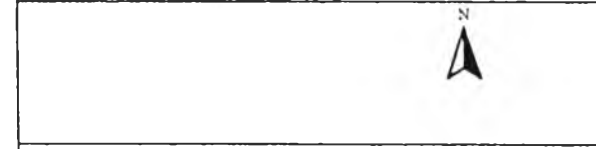
จากการคัดเลือกพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดในกรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้น ได้พื้นที่ธรณีสงฆ์ในเขตพื้นที่การปกครองดังนี้ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ได้แก่วัดสระเกศ และวัดพลับพลาชัย เขตปทุมวัน ได้แก่ วัดปฐมวนาราม เขตบางรัก ได้แก่วัดหัวลำโพง เขตบางเขน ได้แก่วัดพระศรีมหาธาตุ เขตบางกะปิ ได้แก่ วัดพระไกรสีห์ เขตตลิ่งชัน ได้แก่วัดรัชฎาธิษฐาน และวัดใหม่เทพพล เขตมีนบุรี ได้แก่ วัดแสนสุข และเขตลาดกระบัง ได้แก่ วัดทิพพาวาส

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

พื้นที่กรุงเทพมหานครแบ่งออกเป็น 5 บริเวณตามเขตการปกครอง

รูปที่ 4.1 พื้นที่กรุงเทพมหานครจำแนกเป็น 5 บริเวณ

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตย์กรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2524

2530

2534

2537

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

 BUILT-UP AREA

รูปที่ 4.2 การขยายตัวของ Built-Up Area ของกรุงเทพมหานคร

ที่มา : Litchfield Whiting Bown and Associates
Basic planning "INFORMATION 1972"
กรมผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางผังเมืองและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2 แสดงการกระจายตัวของที่ดินอยู่ในกรุงเทพมหานคร

เขตพื้นที่	จำนวน (แปลง)	ขนาดของที่ดินรهنส่ง (ไร่/งาน/วา)				
		2-5/0/0	5/0/1-10/0/0	10/0/1-15/0/0	15/0/1-20/0/0	20/0/1ขึ้นไป
เขตชั้นใน						
1 พระนคร	50	48	0	1	1	0
2 ป้อมปราบ	20	14	4	2	0	0
3 สัมพันธวงศ์	34	31	1	2	0	0
4 ปทุมวัน	8	4	3	1	0	0
5 ราชเทวี	5	4	1	0	0	0
6 บางรัก	17	12	4	1	0	0
7 ดุสิต	26	20	3	2	0	1
8 พญาไท	11	10	1	0	0	0
9 บางพลัด	44	32	5	3	1	3
10 บางกอกน้อย	51	39	8	2	1	1
11 บางกอกใหญ่	36	26	6	3	0	1
12 สาทร	1	1	0	0	0	0
13 ยานนาวา	16	14	1	1	0	0
14 บางคอแหลม	2	1	1	0	0	0
15 บางเขิน	27	18	3	6	0	0
16 คลองสาน	16	14	2	0	0	0
17 ธนบุรี	41	32	6	2	1	0
18 จตุจักร	15	11	0	2	0	2
19 นนทบุรี	1	1	0	0	0	0
20 ดินแดง	0	0	0	0	0	0
21 คลองเตย	3	1	2	0	0	0
22 วัฒนา	0	0	0	0	0	0
รวมร้อยละ	424/55.71	333/63.30	51/45.53	28/50	4/30.76	8/14.81
เขตชานเมือง						
23 ดอนเมือง	0	0	0	0	0	0
24 นนทบุรี	1	1	0	0	0	0
25 บางเขน	18	7	3	3	0	5
26 ลาดพร้าว	8	4	4	0	0	0
27 ลาดพร้าว	15	14	1	0	0	0
28 บางกะปิ	9	5	0	1	2	1
29 ฝั่งแก้ว	11	7	2	0	0	2
30 วัฒนา	17	12	0	0	0	5
31 คันนายาว	1	1	0	0	0	0
32 สะพานสูง	0	0	0	0	0	0
33 คลองจั่น	41	29	8	4	0	0
34 ทวีวัฒนา	1	0	0	1	0	0
35 บางเขิน	45	24	11	4	2	4
36 บางแค	12	10	0	0	0	1
37 หนองแขม	1	1	0	0	0	0
38 ราษฎร์บูรณะ	22	13	8	1	0	0
39 ทุ่งครุ	8	4	2	1	0	1
40 หนองแขม	32	16	8	3	1	4
41 พระโขนง	18	10	4	1	0	3
42 บางนา	3	3	0	0	0	0
43 หนองแขม	1	1	0	0	0	0
44 สวนหลวง	4	3	1	0	0	0
รวมร้อยละ	268/35.22	156/31.37	52/46.43	20/35.71	5/38.47	26/48.15
เขตชานเมือง						
45 หนองแขม	11	2	3	3	0	3
46 คลองสาน	9	6	2	0	1	0
47 ลาดพร้าว	17	3	1	0	1	12
48 หนองแขม	18	7	2	3	2	4
49 บางเขิน	12	9	1	2	0	0
50 บางเขิน	2	1	0	0	0	1
รวมร้อยละ	69/9.07	28/5.32	9/8.03	8/14.29	4/30.76	20/37.03
รวมทั้งสิ้น	761	526	112	56	13	54
ร้อยละ	100	69.12	14.72	7.36	1.71	7.09

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

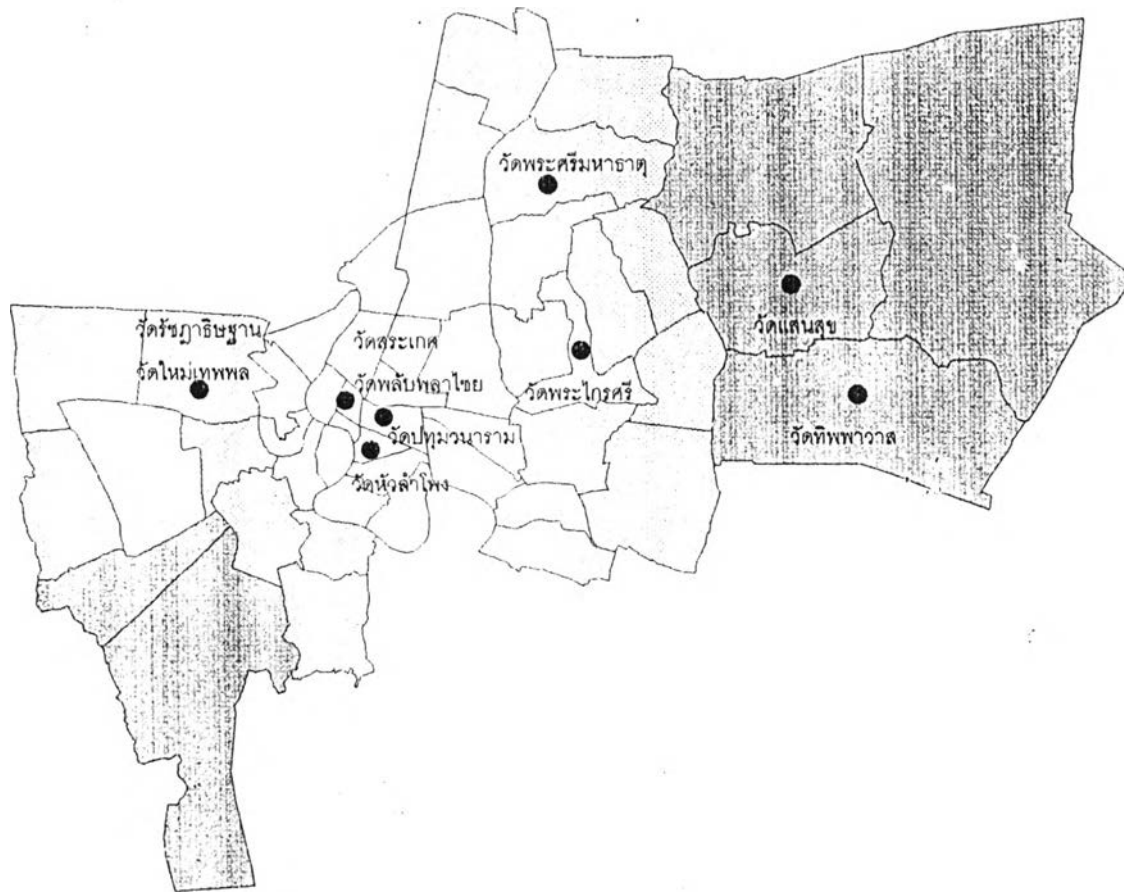
การใช้ที่ดินในกรุงเทพมหานครปี พ.ศ. ๒๕๓๐

- ที่อยู่อาศัย
- พาณิชยกรรม
- จุดราชการ
- คลังสินค้า
- สถาบันราชการ
- สถาบันศาสนา
- สถาบันการศึกษา
- พื้นที่ในพจนการ
- พื้นที่เกษตรกรรม
- พื้นที่โล่งว่าง

รูปที่ 4.3 การใช้ที่ดินกรุงเทพมหานครปี พ.ศ. ๒๕๓๙

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

เขตเมืองชั้นใน

เขตต่อเมือง

เขตชานเมือง

ที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.4 ที่ธรณีสงฆ์ที่ทำการแจกแบบสอบถาม

มาตราส่วน 1 : 400,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2 การใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดในกรณีศึกษา

ก. วัดในพื้นที่เขตเมืองชั้นใน

4.2.1 วัดปทุมวนาราม

ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดปทุมวนาราม เป็นพระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดราชวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ตั้งอยู่เลขที่ 969 แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ตั้งวัดรวม 18 ไร่ 9 ตารางวา

อาณาเขตวัด ทิศเหนือ ด้านหลังวัดติดต่อกับที่ธรณีสงฆ์ของวัดปทุมวนาราม ทิศใต้เป็นด้านหน้าวัดติดต่อกับถนนพระรามที่ 1 ทิศตะวันออก ติดต่อกับทางสาธารณประโยชน์ และทิศตะวันตกติดต่อกับคลองอรชร พื้นที่วัดมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมมีขนาดกว้าง 150 เมตร ยาว 200 เมตร ด้านหน้าวัดมีกำแพงยาวตลอดมีประตูเข้าวัด 2 ทาง ทางสาธารณประโยชน์ 1 ทาง ด้านหลังวัดเดิมเป็นที่ลุ่มขนาดกว้าง 25 เมตร ยาว 130 เมตร ปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับปรุงพื้นที่เพื่อก่อสร้าง เป็นพระที่นั่งทรงธรรมสำหรับเป็นที่ปฏิบัติธรรมของพระมหากษัตริย์ และพระที่นั่งกาญจนาภิเษกเพื่อรำลึกถึงสมเด็จพระบรมราชชนนี มีโรงเรียนวัดปทุมวนารามสังกัดกรุงเทพมหานครให้การศึกษาระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ตั้งอยู่ในพื้นที่วัด

ความเป็นมา วัดปทุมวนารามเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้วโปรดให้ขุดเป็นสระแล้วปลูกบัวพันธุ์ต่างๆ ไว้ที่บริเวณนี้และสร้างวังเป็นที่ประทับแรมเพื่อทรงพักผ่อนพระราชกรณียกิจ สระที่ขุดขึ้นมี 2 สระ สระด้านหน้าเรียกว่า “สระใน” สระด้านใต้เรียกว่า “สระนอก” ติดต่อกันกันเว้นที่ไว้กลางสระเป็นแห่งๆ ปลูกบัวพันธุ์ต่างๆ สวยงาม แล้วพระราชทานนามว่า “วังสระปทุม” และพระราชทานนามบริเวณนั้นว่า “ตำบลปทุมวัน”

ต่อมา พ.ศ.2400 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้เสด็จทางชลมารคมาประทับแรมที่วังสระปทุมเป็นครั้งแรก ทรงมีพระราชดำริว่าควรสร้างวัดขึ้นที่ฝั่งตะวันตกของสระนอก เพื่อพระราชทานแก่สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี จึงโปรดให้สมเด็จพระยาองค์น้อยเป็นแม่กองพระยาสามภพพ่ายเป็นนางานควบคุมการก่อสร้างวัด และพระองค์ได้พระราชทานนามไว้ว่า “วัดปทุมวนาราม” แต่คนส่วนมากเรียกว่า “วัดสระปทุม” หรือ “วัดสระ” ก็มี

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดปทุมวนารามในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ในแขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ 2 งาน 54 ตารางวา พื้นที่มีเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับที่ราชพัสดุ ทิศใต้ติดต่อกับวัดปทุมวนาราม ทิศตะวันออกติดต่อกับคลองอรรชร ทิศตะวันตกติดต่อกับทางสาธารณประโยชน์ การเข้าถึงพื้นที่ศึกษาโดยทางสาธารณประโยชน์จากหน้าวัดปทุมวนาราม ทางด้านถนนพระรามที่ 1

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดปทุมวนาราม เป็นการจัดประโยชน์เพื่อการสังคมสงเคราะห์เป็นที่พักอาศัย โดยจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วนเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเช่าพื้นที่ปลูกบ้านพักอาศัยส่วนหนึ่ง และเป็นที่พักอาศัยของชีซึ่งบวชอยู่ที่วัดปทุมวนารามอีกส่วนหนึ่ง ต่อมาภายหลังได้มีผู้พักอาศัยในพื้นที่บางส่วนย้ายออกไปและให้ผู้อื่นเช่าช่วงต่อ รวมทั้งญาติพี่น้องของชีที่บวชอยู่ที่วัดได้เข้ามาพักอาศัยด้วย ทำให้ปัจจุบันผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นคนจากพื้นที่ต่างจังหวัดเข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก การใช้ประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์มีการปลูกสร้างบ้านพักอาศัยเต็มที่ดินธรณีสงฆ์

ลักษณะสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่เป็นบ้านไม้สองชั้นปลูกมานานกว่า 60 ปี บ้านพักเหล่านี้จะมีเลขที่บ้าน มีเนื้อที่ตั้งของบ้านไม่เกิน 30 ตารางวา จำนวนประมาณ 24 หลัง ส่วนบ้านพักอาศัยชั้นเดียวจะปลูกขึ้นแทรกตามพื้นที่ว่างในภายหลัง บ้านพักเหล่านี้จะไม่มีเลขที่บ้าน มีเนื้อที่ไม่เกินหลังละ 10 ตารางวา จำนวนประมาณ 40 หลังคาเรือน บ้านแต่ละหลังในพื้นที่จะไม่มีบริเวณเนื่องจากความแออัดของการใช้พื้นที่ สภาพสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่มีสภาพทรุดโทรมเนื่องมาจากปลูกสร้างมานาน และขาดการปรับปรุงซ่อมแซมเนื่องจากผู้อยู่อาศัยในพื้นที่มีฐานะยากจน ภายในพื้นที่มีทางเดินเท้ากว้างประมาณ 1 เมตรเชื่อมระหว่างบ้านแต่ละหลัง ลักษณะชุมชนอยู่ในพื้นที่เดียวกัน การจัดเก็บผลประโยชน์วัดปทุมวนารามได้เริ่มจัดเก็บค่าเช่าในช่วงแรกราคาเช่าปีละ 12 บาท และไม่มีการทำสัญญาเช่าระหว่างวัดกับผู้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ ต่อมาภายหลังได้มีการทำสัญญาเช่าปีต่อปี โดยวัดเก็บค่าเช่าตามขนาดพื้นที่เป็นรายเดือน และภายหลังจากปี พ.ศ.2535 เป็นต้นมาทางวัดได้งดเก็บค่าเช่า เนื่องจากประสงค์จะให้ผู้เช่าย้ายออกไปจากพื้นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อนำพื้นที่ไปจัดประโยชน์ประเภทอื่น

ลักษณะการใช้พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์มีลักษณะการใช้พื้นที่แบบธุรกิจผสมกับพาณิชย์กรรมสมัยใหม่ โดยมีอาคารการค้าขนาดใหญ่ เช่น ศูนย์การค้าสยามเซ็นเตอร์และโรงแรมสยามอินเตอร์คอนติเนนตัลอยู่ทางด้านตะวันตกของพื้นที่ และศูนย์การค้าเวสต์เทรดเซ็นเตอร์ทางด้านทิศตะวันออก นอกจากนี้ยังมีการใช้พื้นที่เป็นสถานที่ราชการทางด้านถนนพระรามที่ 1 เป็นกองบัญชาการตำรวจแห่งชาติและโรงพยาบาลตำรวจ

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

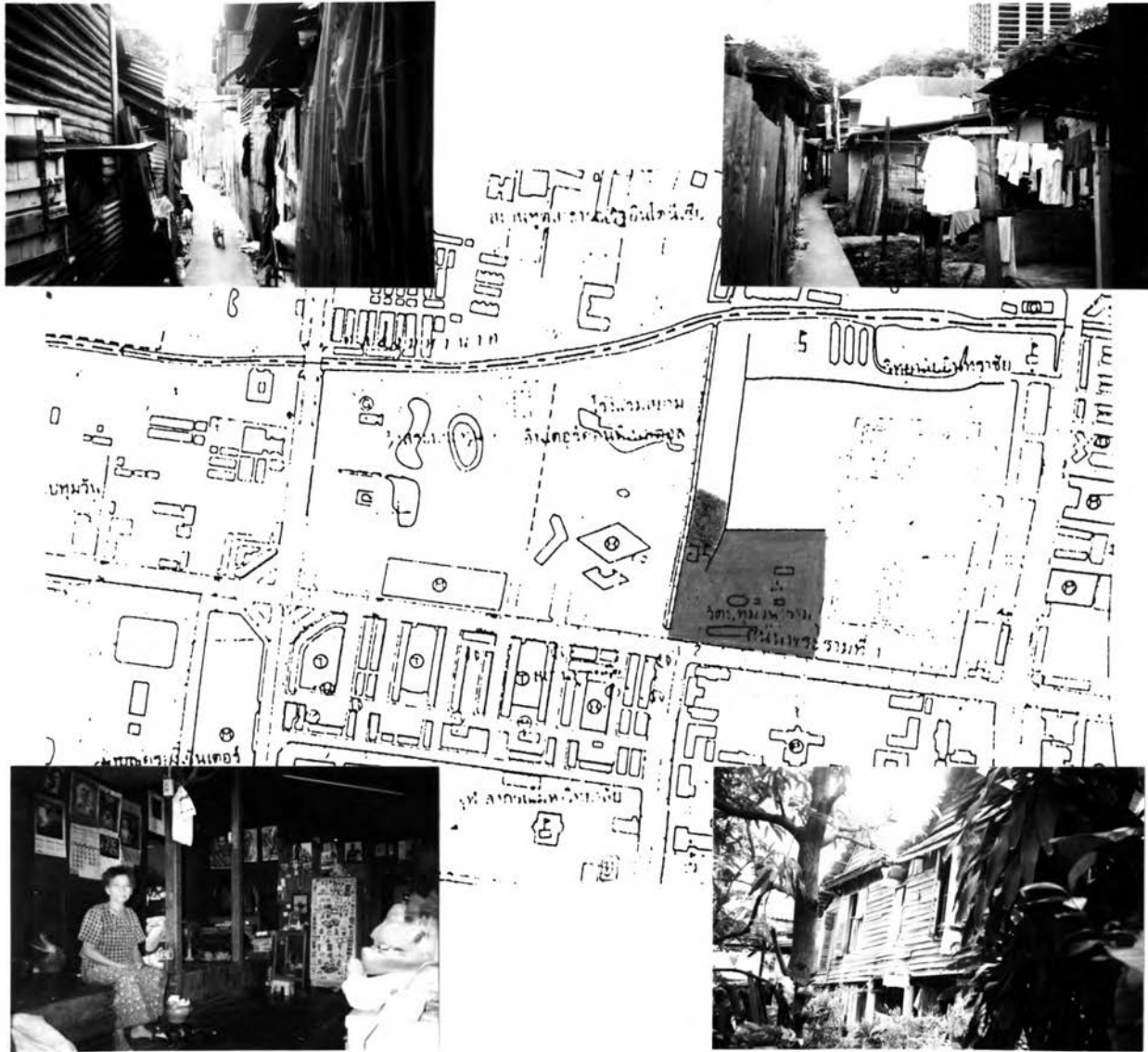
แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.5 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดพุทธนิมิต

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรรมีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

- แสดงที่ตั้งวัด
- แสดงพื้นที่ธรรมีสงฆ์

รูปที่ 4.6 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรรมีสงฆ์ของวัดปทุมวนาราม

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชน- วัดปฐมวนารามมีบทบาทกับชุมชนมาช้านาน จากการที่ชุมชนได้ใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดปฐมวนารามเป็นที่พักอาศัยเป็นระยะเวลากว่า 60 ปี ส่วนความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนมีน้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการ่วมกิจกรรมกับประชาชนในชุมชน จะมีเพียงการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและงานประเพณีลอยกระทงเท่านั้น ส่วนกิจกรรมฌาปนกิจคนในชุมชนไม่ได้ใช้เนื่องจากวัดปฐมวนารามไม่มีเมรุเผาศพ

4.2.2 วัดหัวลำโพง

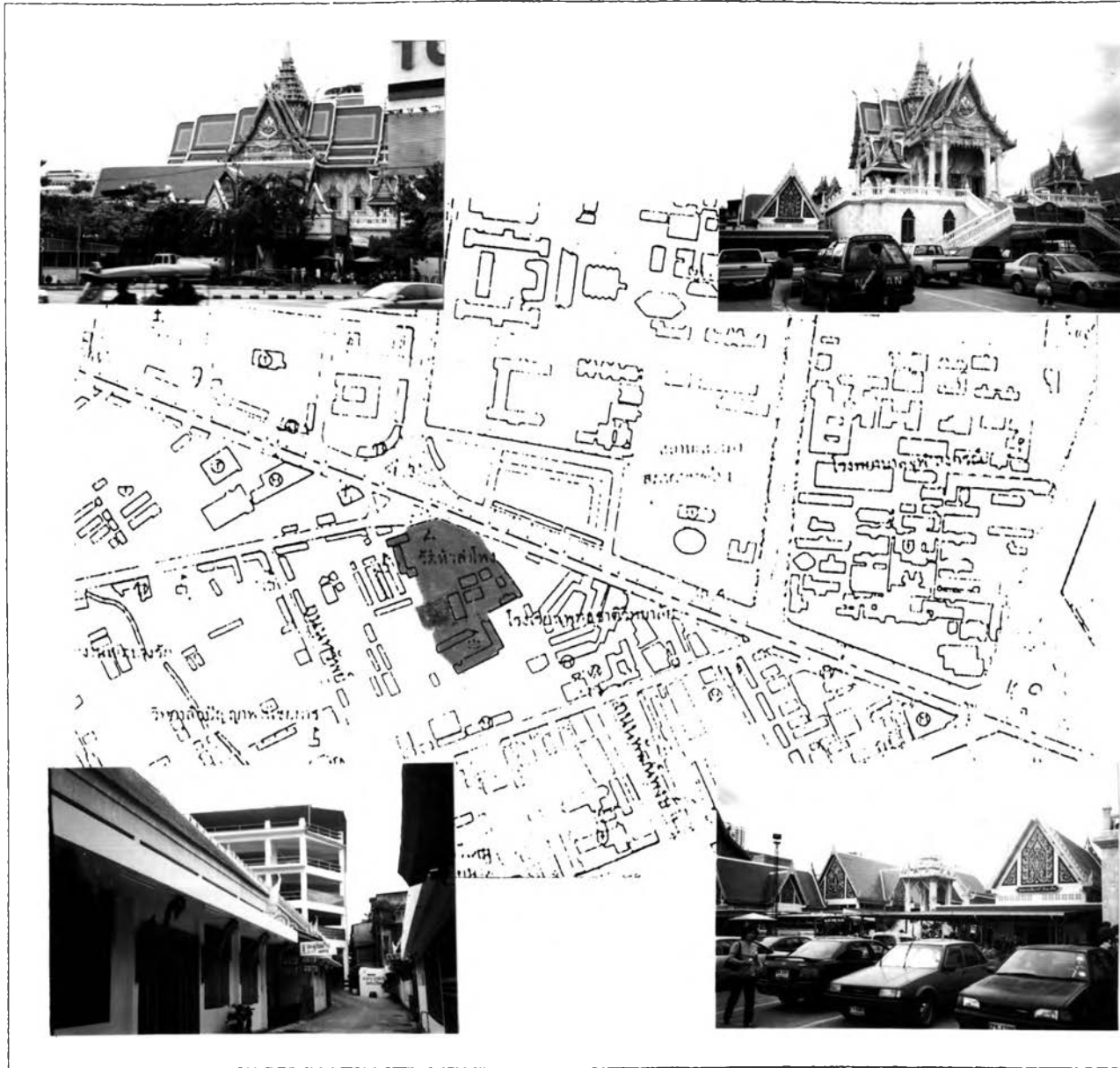
ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดหัวลำโพง มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ที่แขวงสี่พระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 12 ไร่ 2 งาน 88 ตารางวา วัดหัวลำโพงเป็นวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองแวดล้อมไปด้วยอาคารและชุมชนหนาแน่น เขตติดต่อของพื้นที่ทิศเหนือติดต่อกับถนนพระราม 4 ทิศใต้ติดต่อกับที่ดินเอกชนมีการครอบครอง ทิศตะวันออกติดต่อกับทางสาธารณประโยชน์ และทิศตะวันตกติดต่อกับที่ดินเอกชนมีการครอบครอง ในเขตพื้นที่วัดมีโรงเรียนวัดหัวลำโพงและโรงเรียนพุทธจักรวิทยาตั้งอยู่

ความเป็นมา วัดหัวลำโพง เดิมมีนามว่า “วัดหัวลำพอง” สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2325 ไม่ปรากฏนามและประวัติผู้สร้าง สันนิษฐานว่าประชาชนจะร่วมใจกันสร้างแล้วขนานนามว่า “วัดหัวลำพอง” ตามลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งวัด ซึ่งเดิมเป็นทุ่งหญ้าเป็นที่ต้องการของฝูงวัวเป็นอันมาก ชาวบ้านจึงขนานนามวัดดังกล่าว ครั้นต่อมาประมาณ พ.ศ.2447 สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงทอดผ้าพระกฐิน และได้ทรงพระราชทานนามวัดให้ใหม่ว่า “วัดหัวลำโพง” อันเป็นชื่อวัดปัจจุบันนี้

ข. การจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดหัวลำโพงในการศึกษา ตั้งอยู่แขวงสี่พระยา เขตบางรัก มีเนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน 88 ตารางวา ทิศเหนือของพื้นที่ติดต่อกับโรงเรียนวัดหัวลำโพง ทิศใต้ติดต่อกับที่ดินเอกชน ทิศตะวันออกติดต่อกับโรงเรียนพุทธจักรวิทยา และทิศตะวันตกติดต่อกับที่ดินเอกชน การเข้าสู่พื้นที่ศึกษาโดยทางสาธารณประโยชน์ทางด้านตะวันตกของวัดหัวลำโพง และทางด้านถนนสุรวงศ์โดยผ่านทางตรอกเกลือ

แนวทางการใช้พื้นที่ธรรมณสังฆ
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

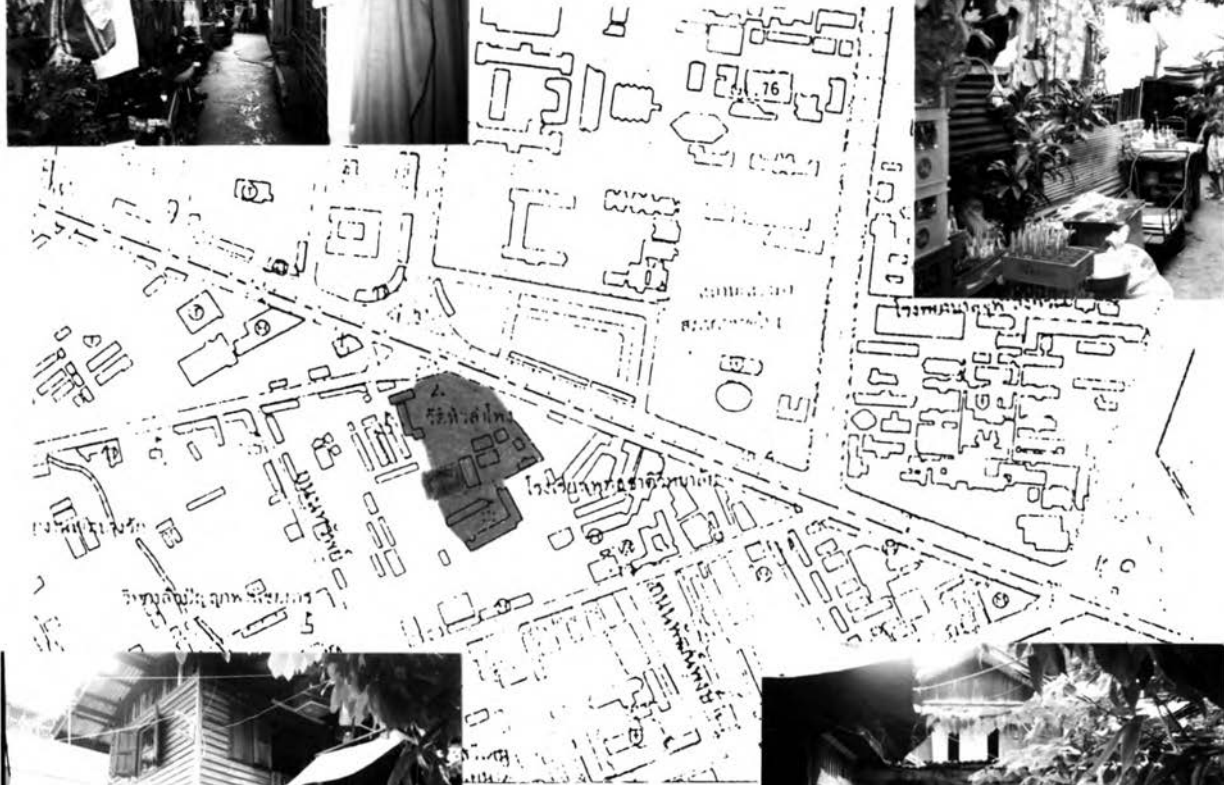
แสดงพื้นที่ธรรมณสังฆ

รูปที่ 4.7 สภาพทั่วไปและสิ่งก่อสร้างบน
ที่ตั้งของวัดหัวลำโพง

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.8 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรณีสงฆ์ของวัดหัวลำโพง

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดหัวลำโพง มีลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อสังคมสงเคราะห์เป็นที่พักอาศัย โดยนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ให้ประชาชนทั่วไปเช่าพื้นที่เพื่อปลูกที่พักอาศัยเป็นหลักๆ ปลูกเชื่อมติดต่อกันไป ลักษณะพื้นที่มีสภาพแออัดจากการปลูกสร้างเต็มพื้นที่

ลักษณะอาคารปลูกสร้างบนพื้นที่แบ่งเป็นตึกแถวชั้นเดียวจำนวน 8 ห้อง และบ้านเดี่ยวสองชั้นทำด้วยไม้จำนวน 16 หลัง สิ่งปลูกสร้างมีสภาพทรุดโทรมเนื่องจากปลูกสร้างมานานภายในพื้นที่มีทางเดินทางกว้างประมาณ 1 เมตร เชื่อมระหว่างพื้นที่ภายในชุมชน การจัดเก็บประโยชน์วัดหัวลำโพงจัดเก็บประโยชน์เป็นรายปี มีการทำสัญญาเช่าปีต่อปี

ลักษณะการใช้สอยพื้นที่โดยรอบ พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดหัวลำโพงมีลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการธุรกิจและพาณิชย์กรรม เช่น โรงแรม สาขาสถาบันการเงิน บริษัทห้างร้าน เป็นอาคารขนาดใหญ่ อยู่ล้อมรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชน วัดหัวลำโพงมีบทบาทกับชุมชนมาช้านาน จากการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดหัวลำโพงเป็นที่พักอาศัยเป็นระยะเวลากว่า 50 ปี ส่วนความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนมีน้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการร่วมกิจกรรมกับประชาชนในชุมชนจะมีเพียงการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา งานประจำปี งานวันสงกรานต์ และงานวันเกิดอดีตเจ้าอาวาสเท่านั้น และกิจกรรมฌาปนกิจจากการใช้เมรุของวัด

4.2.3 วัดสระเกศ

ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดสระเกศ เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรณมหาวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในพื้นที่แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 35 ไร่ อาณาเขตทิศเหนือจดคลองมหานาค ทิศใต้มีคูวัดซึ่งขุดจากคลองโง่งอ่างเลียบเสนาสนะไปจดกับคลองด้านตะวันออก ปัจจุบันคูนี้ได้ถูกถมไปแล้ว ทิศตะวันออกจดคลองซึ่งแยกจากคลองมหานาคตอนเหนือสะพานโค้งผ่านไปทางวัดจักรวรรดิราชาวาส โดยคลองนี้ได้ถูกถมไปแล้วเช่นกัน ทิศตะวันตกจดคลองโง่งอ่าง

วัดสระเกศ จัดให้มีโรงเรียนในเขตวัดทั้งฝ่ายประถม-มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ได้แก่โรงเรียนวัดสระเกศและโรงเรียนสารพัดช่างพระนคร ชื่อเดิมคือ โรงเรียนช่างไม้วัดสระเกศ สร้างอยู่ในบริเวณที่เป็นเมรุปูนในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งถือว่าเป็นเมรุเกียรติยศที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ ซึ่งต่อมาได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส วัดสระเกศจึงต้องสร้างเมรุถาวร ก่ออิฐถือปูนไว้บริการประชาชนทั่วไป และได้ปรับปรุงให้เป็น

ฌาปนสถานคุรุสภาวัดสระเกศมีวัตถุประสงค์ช่วยสมาชิกคุรุสภา ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ และครอบครัว ตลอดจนพระภิกษุ คนวัดและบุคคลทั่วไป

ความเป็นมา วัดสระเกศ เป็นวัดโบราณเดิมเรียกชื่อว่า “วัดสะแก” สร้างมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาถึง พ.ศ.2326 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้โปรดให้ลงมือก่อสร้างพระนคร รวมทั้งพระบรมมหาราชวัง และโปรดให้ขุดคลองรอบเมือง คลองหลอดและคลองมหานาค ที่อยู่เหนือวัดสะแกและพระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดสระเกศ” และทรงปฏิสังขรณ์วัดสระเกศทั้งพระอาราม ตั้งแต่พระอุโบสถตลอดถึงเสนาสนะสงฆ์และขุด คลองรอบวัดด้วย

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดสระเกศในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ในแขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรู พ่าย เนื้อที่ธรณีสงฆ์ 17 ไร่ 1 งาน 96.75 ตารางวา ลักษณะที่ตั้งพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดสระเกศจะ อยู่โดยรอบพื้นที่วัด โดยมีเขตติดต่อกับทิศเหนือติดต่อกับคลองมหานาค ทิศใต้ติดต่อกับ คลองวัดสระเกศเดิม ทิศตะวันออกติดต่อกับถนน ทิศตะวันตกติดต่อกับคลองโอง่าง การเข้า ถึงพื้นที่ธรณีสงฆ์โดยมีถนนจักรพงษ์ และถนนบำรุงเมืองผ่านพื้นที่ธรณีสงฆ์

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดสระเกศ เป็นการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อการพาณิชย์เป็นส่วนมาก แบ่งเป็นประเภทผลิการจำหน่ายไม้แปรรูปเป็นวัสดุเพื่อการก่อสร้างและที่เก็บสินค้าตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ธรณีสงฆ์ริมคลองมหานาค บริเวณถนนจักรพงษ์เป็นที่ ตั้งของประเภทโรงกลึงไม้ บริเวณถนนบำรุงเมืองเป็นที่ตั้งของการค้าทั่วไป โดยวัดแบ่งให้ ประชาชนทั่วไปเช่าที่และอาคาร การใช้ที่ดินธรณีสงฆ์มีการจัดประโยชน์เต็มพื้นที่

ลักษณะการปลูกสร้างบนพื้นที่ธรณีสงฆ์เป็นตึกแถวสองชั้น มีจำนวนประมาณ 260 คูหา การจัดประโยชน์ของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดสระเกศ วัดได้มอบให้กรมการศาสนาเป็นผู้จัด ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์บางส่วนบริเวณถนนบำรุงเมือง และวัดเป็นผู้จัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ บริเวณถนนจักรพงษ์และตามแนวคลองมหานาค โดยส่วนที่กรมการศาสนาจัดประโยชน์มีสัญญา เช่าปีต่อปี และส่วนที่วัดจัดประโยชน์มีสัญญาเช่ากำหนดระยะเวลา 12 ปี โดยมีการเรียกเก็บค่า เช่าเป็นรายเดือน

ลักษณะการใช้พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์มีลักษณะการ ใช้พื้นที่เพื่อการค้า โดยเป็นอาคารพาณิชย์ล้อมรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชน วัดสระเกศมีบทบาทกับชุมชนมานานจาก การที่ชุมชนได้ใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดสระเกศเป็นที่พักอาศัยเป็นระยะเวลากว่า 60 ปี ส่วน

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.9 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดสระเกศ

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.10 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรณีสงฆ์ของวัดสระเกศ

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนมีมากกว่าความผูกพันระหว่างวัดกับชุมชน แม้กิจกรรมทางสันตนาการ่วมกิจกรรมกับประชาชนในชุมชนจะมีน้อย มีการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา โดยผู้อยู่อาศัยในชุมชนจะร่วมกันจัดภัตตาหารมาถวายพระสงฆ์ในวัดเป็นประจำ การร่วมกันของชุมชนในการถวายเทียนประจำพรรษา และงานประจำปีของวัด ส่วนกิจกรรมฌาปนกิจคนในชุมชนได้เลือกใช้ฌาปนสถานของวัดสระเกศเรื่อยมา

4.2.4 วัดพลับพลาชัย

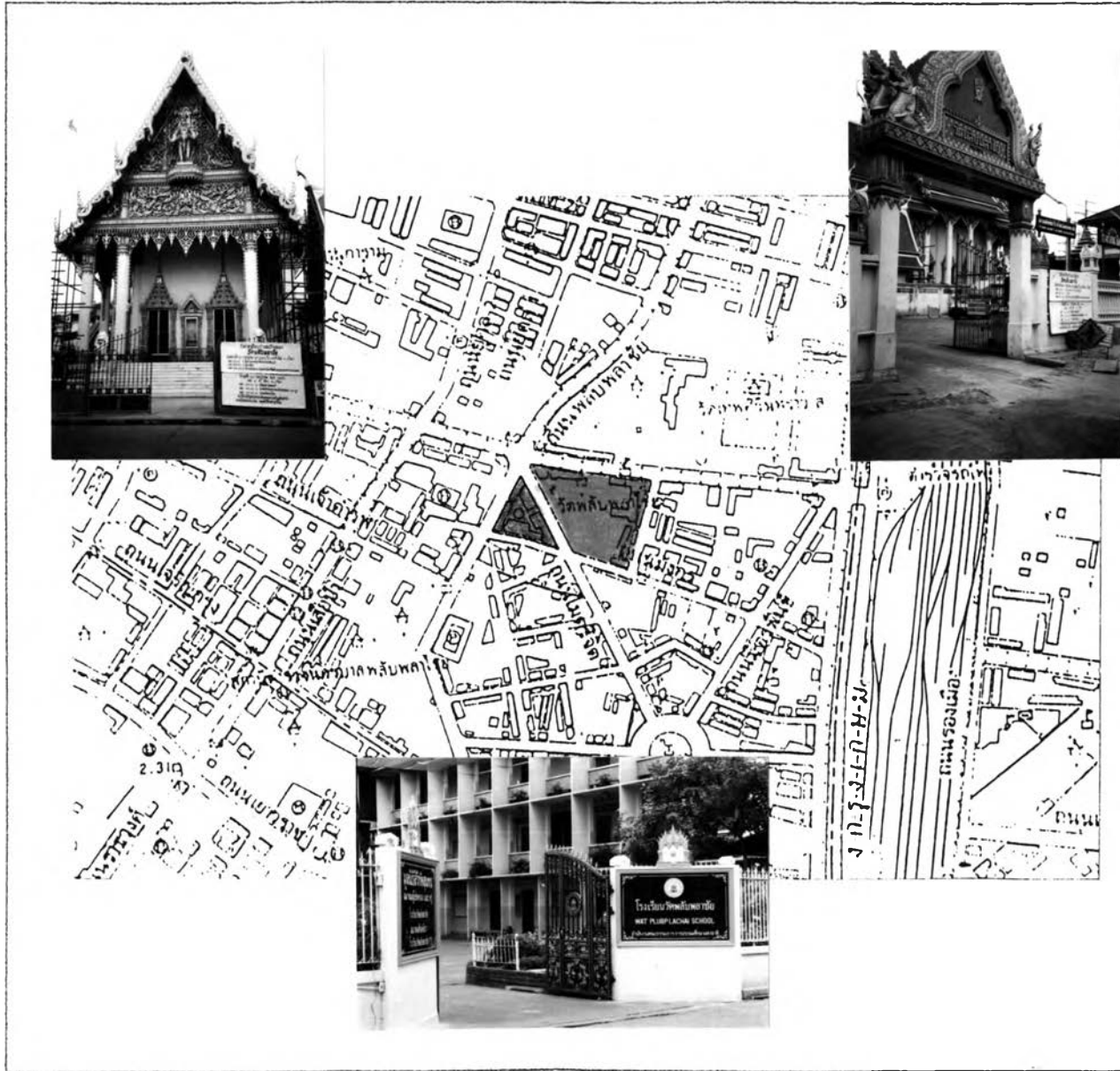
ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดพลับพลาชัย มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในแขวงป้อมปราบ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 9 ไร่ 1 งาน 6.6 ตารางวา พื้นที่ตั้งวัดแวดล้อมไปด้วยอาคารพาณิชย์ในย่านชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน มีถนนทางคมนาคมสะดวก พื้นที่ตั้งวัดมีเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับถนนหลวง ทิศใต้ติดต่อกับถนนมังกร ทิศตะวันออกติดต่อกับที่ดินเอกชนมีการครอบครอง และทิศตะวันตกติดต่อกับถนนไมตรีจิตต์

ความเป็นมา วัดพลับพลาชัย เดิมชื่อ “วัดโคก” หรือ “วัดคอก” สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2199-2225 สมัยกรุงศรีอยุธยาครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาเจ้าพระยาจักรีโปรดให้ทำนาที่ทะเลตมซึ่งมีลักษณะเป็นโคกใหญ่และตั้งคอกกระบือไว้ที่นี่ จึงเรียกวัดที่สร้างขึ้นบริเวณนี้ว่า “วัดโคก” ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 จึงเปลี่ยนมาเป็น “วัดพลับพลาชัย” และได้พระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งหลังเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2511

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพลับพลาชัยในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ในแขวงป้อมปราบ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ 47.7 ตารางวา ที่ดินธรณีสงฆ์มีลักษณะเป็นพื้นที่สามเหลี่ยมบริเวณพื้นที่มีเขตติดต่อกับทิศเหนือและทิศตะวันตกติดต่อกับถนนพลับพลาชัย ทิศใต้ติดต่อกับถนนมังกร ทิศตะวันออกติดต่อกับถนนไมตรีจิตต์ตรงข้ามกับวัดพลับพลาชัย การเข้าถึงพื้นที่ศึกษาสามารถเข้าถึงได้ทั้งทางด้านถนนพลับพลาชัย ถนนมังกร และถนนไมตรีจิตต์

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

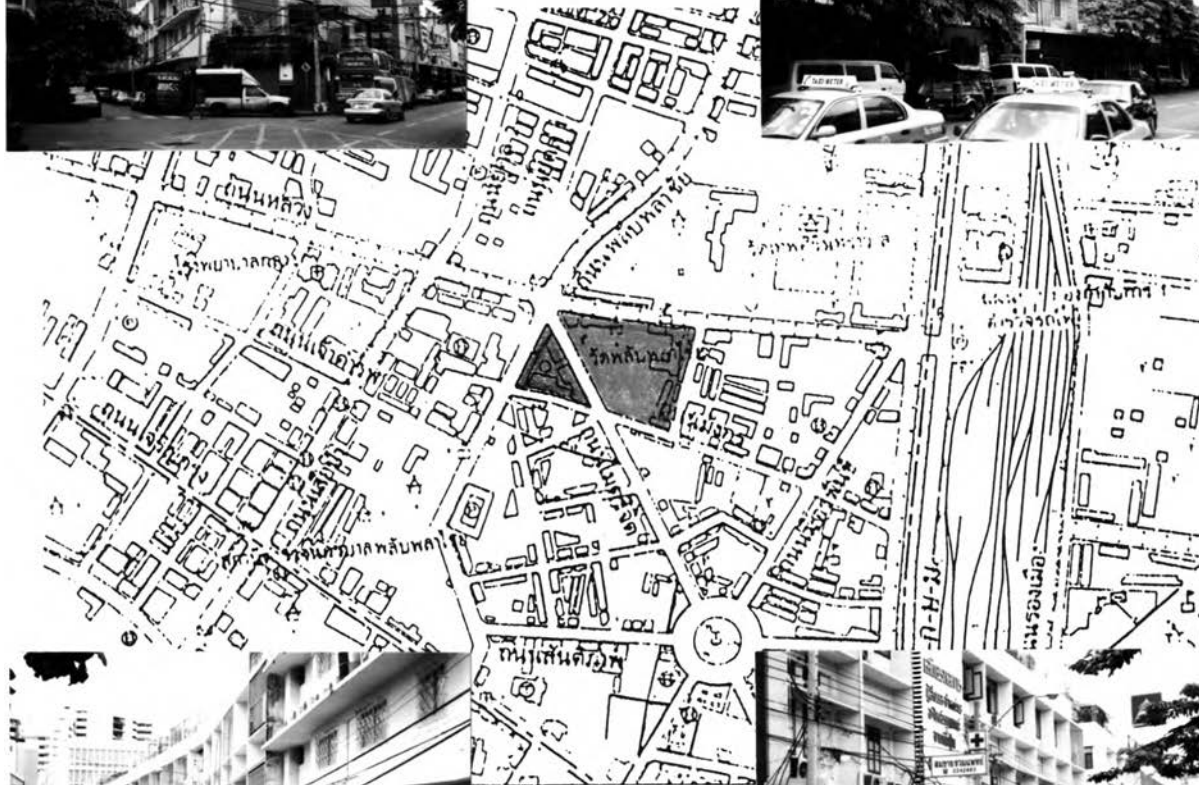
แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.11 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดพลับพลายชัย

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.12 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรณีสงฆ์ของวัดพลับพลายชัย

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพลับพลายชัย มีการใช้ที่ธรณีสงฆ์เพื่อการพาณิชย์เป็นส่วนมาก ประเภทของพาณิชย์กรรมแบ่งเป็นหลายประเภท เช่นคลินิกเอกชน สำนักงานกฎหมาย ร้านจำหน่ายอาหาร พวงหรีด อะไหล่รถยนต์ และสินค้าเบ็ดเตล็ด เป็นต้น มีการใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่

ลักษณะการปลูกสร้างบนพื้นที่ธรณีสงฆ์เป็นอาคารพาณิชย์สามชั้น มีเนื้อที่ห้องละประมาณ 18 ตารางวา มีจำนวนประมาณ 34 คูหา การจัดประโยชน์ผู้เช่าจะเช่าที่ดินและทำสัญญาเช่าที่ดินจากวัด การจัดเก็บผลประโยชน์วัดพลับพลายชัยจัดเก็บค่าเช่าเป็นรายปี สัญญาเช่ามีระยะเวลา 1 ปี

ลักษณะการใช้พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ มีลักษณะการใช้พื้นที่เพื่อการพาณิชย์เช่นเดียวกับพื้นที่ธรณีสงฆ์ โดยจำหน่ายอะไหล่รถเป็นส่วนใหญ่

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชน วัดพลับพลายชัยมีบทบาทกับชุมชนมาช้านาน จากการที่ชุมชนได้ใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพลับพลายชัยเป็นที่พักอาศัยเป็นระยะเวลากว่า 60 ปี ส่วนความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนมีน้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการร่วมกับผู้อยู่อาศัย ในชุมชนจะเป็นเพียงการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและวันตรุษจีน ส่วนกิจกรรมฌาปนกิจประชากรในพื้นที่จะเลือกใช้เมรุของวัดพลับพลายชัย

ข. วัดในพื้นที่เขตต่อเมือง

4.2.5 วัดรัชฎาธิษฐาน

ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดรัชฎาธิษฐาน เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดราชวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในแขวงคลองซกพระ เขตตลิ่งชัน เนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 25 ไร่ 3 งาน 4 ตารางวา พื้นที่ทางด้านเหนือติดต่อกับคลองบางพรหม และวัดกาญจนสิงหาสน์(วัดทอง) ทิศใต้และทิศตะวันตกติดต่อกับคูเล็กล้อมรอบ ทิศตะวันออกติดต่อกับทางสาธารณะ ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปมีคลองและคูล้อมรอบวัดเป็นส่วนใหญ่ ในพื้นที่วัดมีห้องสมุดประชาชนสร้างเมื่อ ประมาณ พ.ศ. 2504 ชั้นล่างเป็นห้องสมุด ชั้นบนเป็นที่พำนักผู้ช่วยเจ้าอาวาส และโรงเรียนเทศบาลวัดรัชฎาธิษฐานตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของวัดเปิดสอนระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6

ความเป็นมา วัดรัชฎาธิษฐานเดิมชื่อ “วัดเงิน” ตามนามผู้สร้างคือ “เจ้าขรัวเงิน” พระภิกษุของสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงกรมพระศรีสุดารักษ์(แก้ว) พระพี่นางเธอองค์ที่สองในรัชกาลที่ 1

ต่อมาวัดชำรุดทรุดโทรมมาก กรมสมเด็จพระอมรินทรบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 2 ได้ทรงบูรณะใหม่ทั้งอาราม และทรงสถาปนายกเป็นพระอารามหลวง ครั้นในรัชกาลที่ 2 ได้ทรงมีพระราชพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ.2366 ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการบูรณะวัด และโปรดพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดรัชฎาธิษฐาน” ในพ.ศ.2406 และต่อมารัชกาลที่ 5 ได้ทรงให้บูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะและถาวรวัตถุอีกหลายอย่าง

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ

พื้นที่ธรณีสงฆของวัดรัชฎาธิษฐานในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ในแขวงคลองซึกพระ เขตตลิ่งชัน มีเนื้อที่ 11 ไร่ 3 งาน 82 ตารางวา เขตติดต่อพื้นที่โดยรอบทิศเหนือติดต่อกับคลองบางพรหม และบางส่วนของที่ดินวัดรัชฎาธิษฐาน ทิศใต้และทิศตะวันออกติดต่อกับที่ดินเอกชนมีการครอบครอง ทิศตะวันตกติดต่อกับที่ดินของวัดรัชฎาธิษฐานและทางสาธารณะ การเข้าถึงพื้นที่ศึกษาทางบกโดยทางสาธารณประโยชน์จากหน้าวัดรัชฎาธิษฐาน และทางน้ำทางคลองบางพรหม

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆของวัดรัชฎาธิษฐาน เป็นการจัดประโยชน์เพื่อการสังคมสงเคราะห์เป็นที่พักอาศัย โดยจัดแบ่งพื้นที่ธรณีสงฆเป็นแปลงๆ ละประมาณ 40 ตารางวา ให้ประชาชนทั่วไปเช่าปลูกบ้านพักอาศัย ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่จะเป็นผู้ย้ายถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์บนที่ธรณีสงฆมีการครอบครองเต็มพื้นที่ธรณีสงฆ และมีการปลูกสร้างบ้านพักอาศัยเต็มพื้นที่ธรณีสงฆ

ลักษณะบ้านพักอาศัยในพื้นที่ มีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวและสองชั้นปลูกสร้างในพื้นที่ประมาณ 60 หลังคาเรือน บ้านแต่ละหลังจะไม่มีบริเวณเนื่องจากพื้นที่ธรณีสงฆเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง การปลูกสร้างจึงยกสูงจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร ภายในชุมชนมีทางเดินเท้าเป็นคอนกรีตกว้างประมาณ 1 เมตรเชื่อมภายในชุมชน การจัดเก็บผลประโยชน์วัดรัชฎาธิษฐานเรียกเก็บค่าเช่าตารางวาละ 1 บาทต่อเดือน สัญญาเช่ามีระยะเวลา 1 ปี

ลักษณะการใช้พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ มีการใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ของเอกชน ปลูกสร้างเป็นที่พักอาศัยตั้งอยู่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆของวัดรัชฎาธิษฐาน

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชน วัดรัชฎาธิษฐานมีบทบาทกับชุมชนมานานจากการที่ชุมชนได้ใช้พื้นที่ธรณีสงฆของวัดรัชฎาธิษฐานเป็นที่พักอาศัยเป็นระยะเวลากว่า 15 ปี ส่วนความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนมีน้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการร่วมกิจกรรมกับประชาชนในชุมชน จะมีเพียงการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและกิจกรรมฌาปนกิจ

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

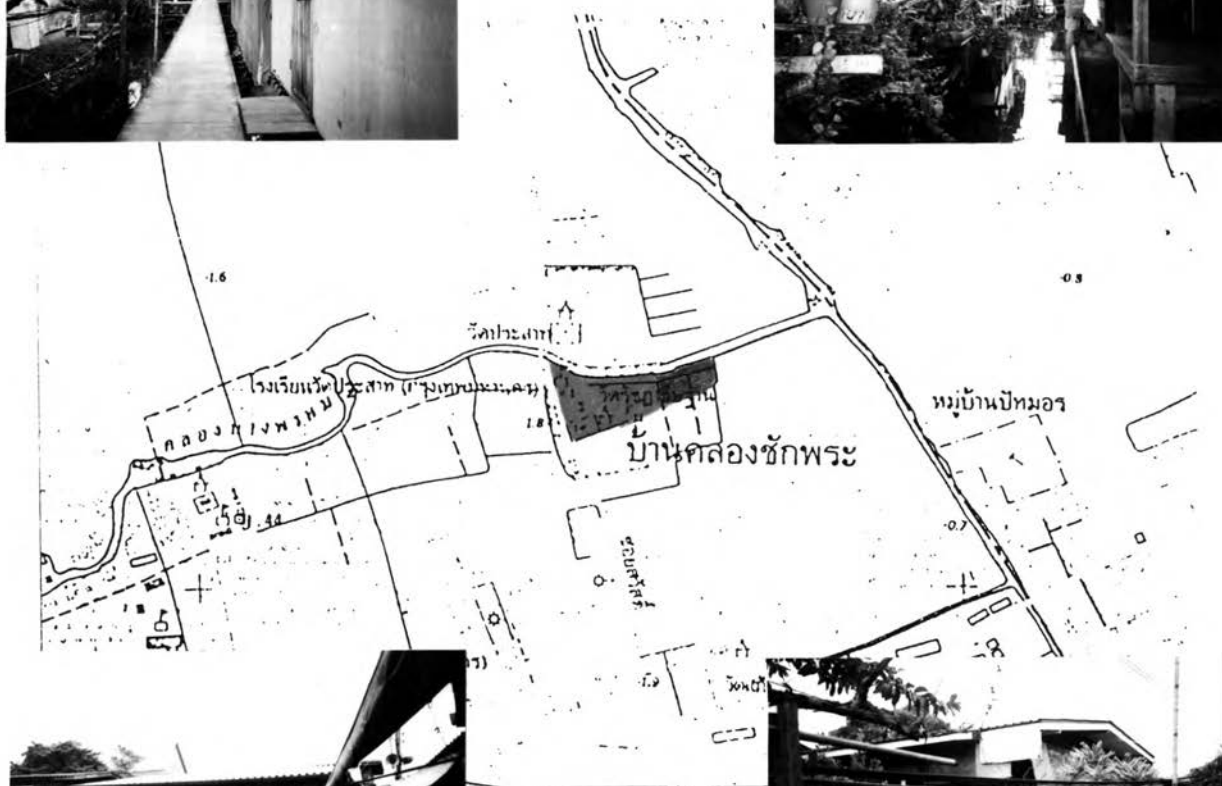
แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.13 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดรัชฎาธิษฐาน

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรรมีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรรมีสงฆ์

รูปที่ 4.14 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรรมีสงฆ์ของวัดรัชฎาธิษฐาน

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.2.6 วัดใหม่เทพพล

ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดใหม่เทพพล มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในแขวงบางพรหม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 11 ไร่ 1 งาน 97 ตารางวา ทิศเหนือของวัดจดถนนวัดแก้ว-พุทธมณฑลสาย 1 ทิศใต้และทิศตะวันออกจดที่ดินเอกชนมีการครอบครอง ทิศตะวันตกจดคลองวัดใหม่ พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่ม บริเวณโดยรอบเป็นสวน การคมนาคมทางน้ำมีคลองบางพรหมผ่านทางด้านทิศตะวันตกของวัด ทางบกมีถนนวัดแก้ว-พุทธมณฑลสาย 1 ผ่านทางด้านหน้าวัด

ความเป็นมา วัดใหม่เทพพล สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.2108 แต่ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างวัดมีนามวัดที่ชาวบ้านนิยมเรียกคือ “วัดใหม่บางพรหม” และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2492

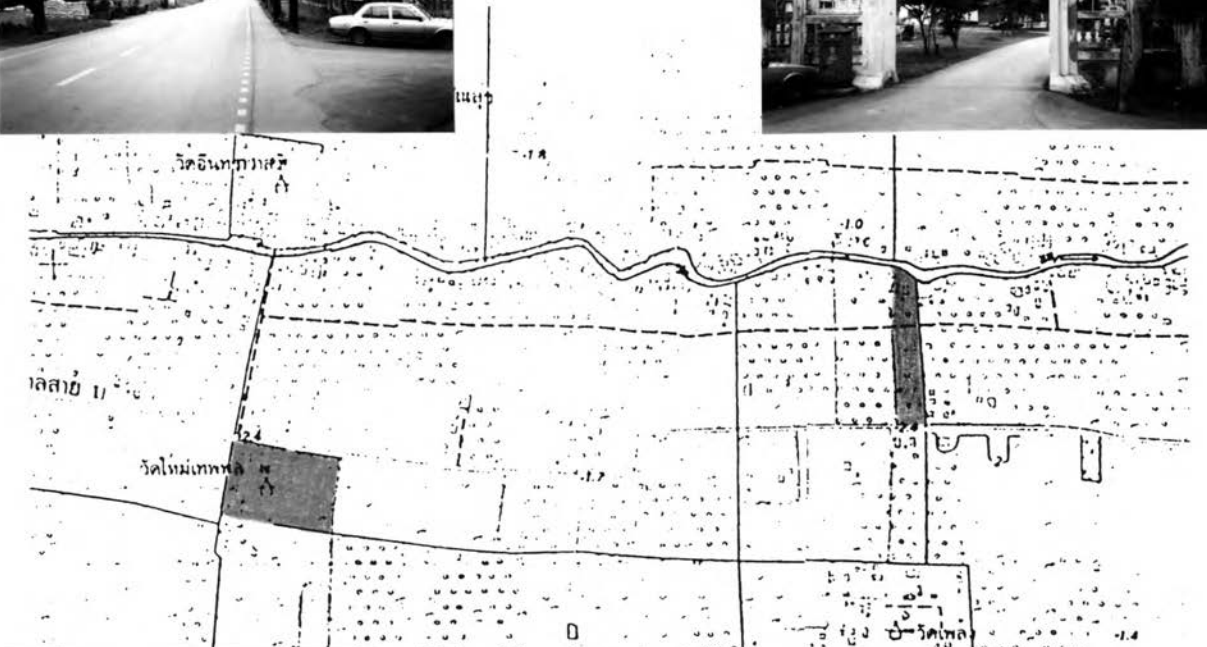
ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดใหม่เทพพลในการศึกษานี้ มีที่ตั้งอยู่ห่างจากที่ตั้งของวัดใหม่เทพพลประมาณ 1.2 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 14 ไร่ 3 งาน 67.3 ตารางวา มีอาณาเขตทิศเหนือจดคลองบางพรหม ทิศใต้จดถนนวัดแก้ว-พุทธมณฑลสาย 1 ทิศตะวันออกจดทางน้ำสาธารณะ ทิศตะวันตกติดต่อกับที่ดินเอกชนมีการครอบครอง การเข้าถึงพื้นที่โดยทางถนนวัดแก้ว-พุทธมณฑลสาย 1 และทางน้ำทางคลองบางพรหม

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ เป็นการจัดประโยชน์เพื่อการสังคมสงเคราะห์ ให้ประชาชนที่มีสภาพฐานะยากจนเช่าพื้นที่เพื่อปลูกเป็นที่พักอาศัย มีการใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่การจัดเก็บประโยชน์ วัดใหม่เทพพลได้กำหนดจัดเก็บประโยชน์เป็นรายปีในอัตราปีละ 1,000 บาท สัญญาเช่ามีกำหนดระยะเวลาการเช่า 3 ปี

ลักษณะสิ่งปลูกสร้างภายในพื้นที่ เป็นบ้านพักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและสองชั้นมีเนื้อที่หลังละประมาณ 40 ตารางวาประมาณ 40 หลังคาเรือน มีบริเวณและขอบเขตชัดเจน มีถนนอัดดินลูกรังเชื่อมภายในพื้นที่

ลักษณะการใช้สอยพื้นที่โดยรอบ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและที่พักอาศัย โดยการใช้พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่จะอยู่ริมเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ โดยมีบ้านพักอาศัยสลับกับพื้นที่เกษตรกรรม

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

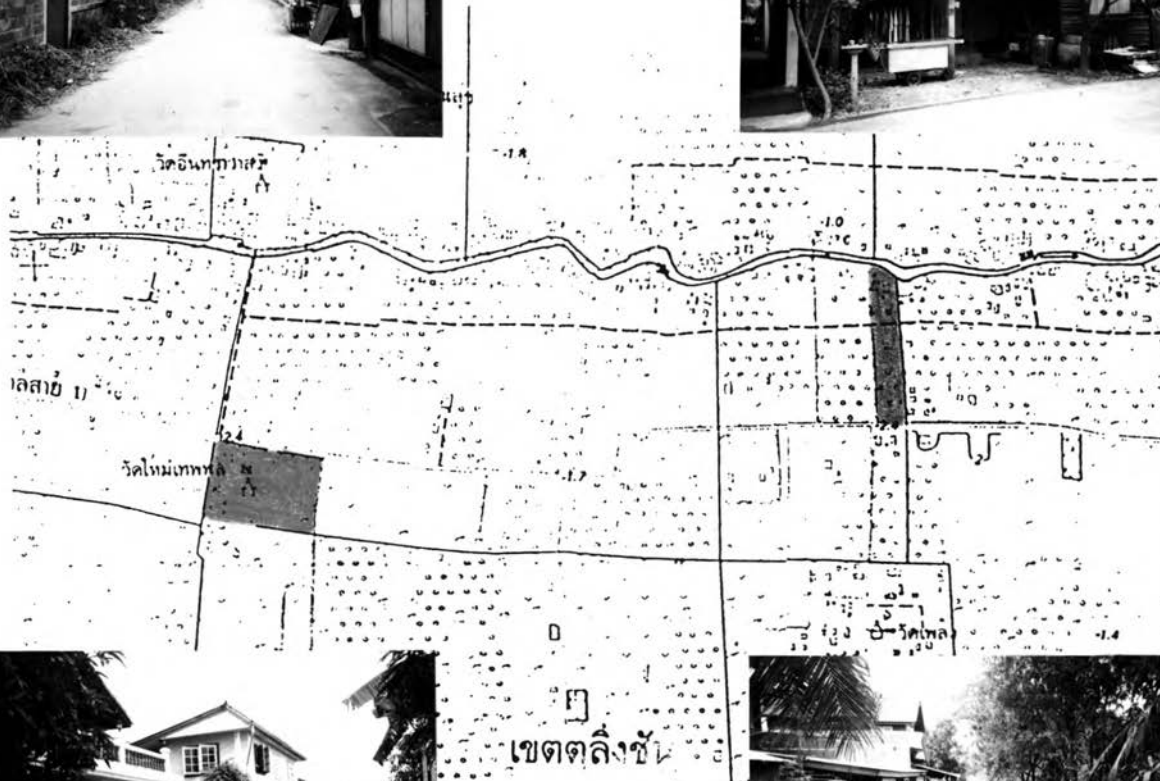
สัญลักษณ์

- แสดงที่ตั้งวัด
- แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.15 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดใหม่เทพพล

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรรมีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรรมีสงฆ์

รูปที่ 4.16 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรรมีสงฆ์ของวัดใหม่เทพพล

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อชุมชนเป็นความสัมพันธ์จากการให้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เนื่องจากวัดไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการการร่วมกิจกรรมจึงมีน้อย ชุมชนกับวัดจะมีกิจกรรมร่วมกันในงานตามวันสำคัญทางศาสนา นอกเหนือจากกิจกรรมฌาปนกิจของวัด

4.2.7 วัดพระศรีมหาธาตุ

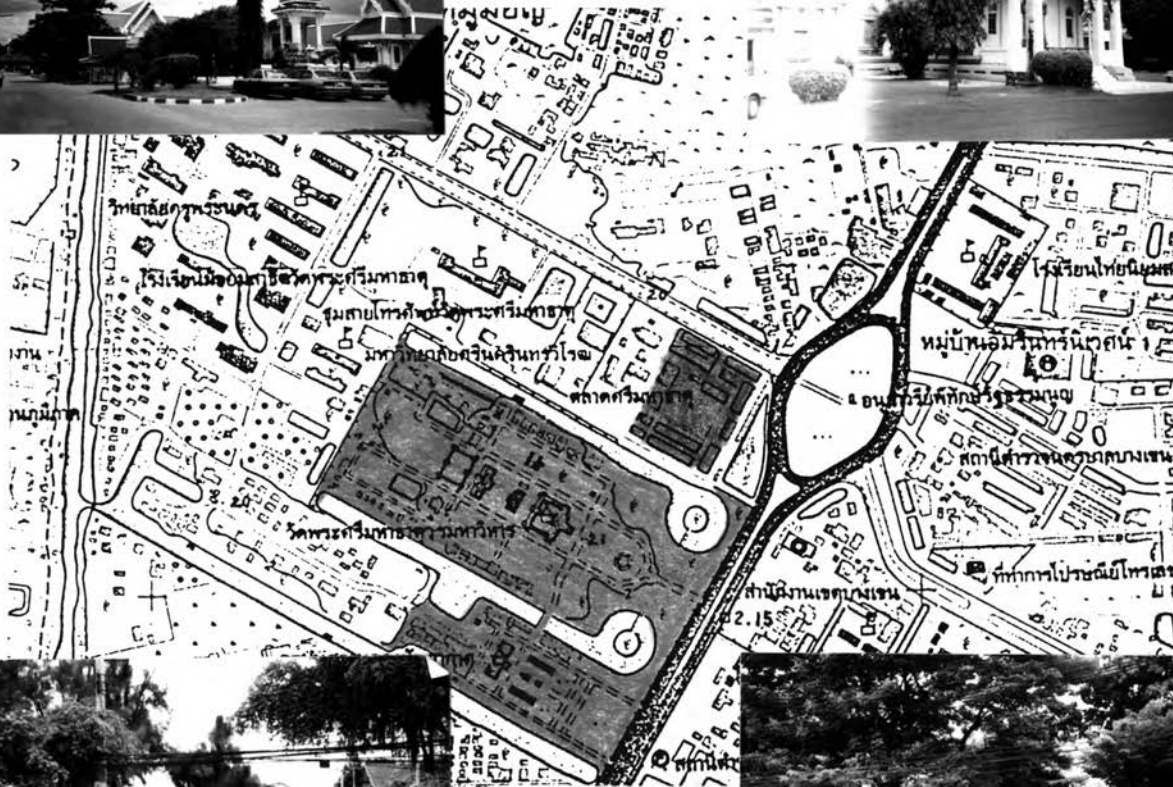
ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดพระศรีมหาธาตุ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ตั้งอยู่ในแขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 200 ไร่เศษ พื้นที่ตั้งวัดมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า อาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับถนนแจ้งวัฒนะ ทิศใต้ติดต่อกับที่ดินเอกชน ทิศตะวันออกติดต่อกับถนนพหลโยธิน ทิศตะวันตกติดต่อกับคลองชลประทาน มีโรงเรียนมัธยมวัดพระศรีมหาธาตุ สถาบันราชภัฏพระนคร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตบางเขน ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด ทางเข้าถึงทางถนนพหลโยธินและถนนแจ้งวัฒนะ

ความเป็นมา วัดพระศรีมหาธาตุได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นสำนักสงฆ์เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2484 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2484 ในสมัยรัชกาลที่ 8 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2483 ให้สร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย และให้แล้วเสร็จทันในงานวันชาติ 24 มิถุนายน 2484 สถานที่สร้างใกล้กับอนุสาวรีย์หลักสี่ เพื่อให้ศาสนาคู่กับประเทศชาติตลอดไป คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบและให้ชื่อวัดว่า “วัดประชาธิปไตย” ต่อมารัฐบาลอินเดียดำเนินการขอพระบรมสารีริกธาตุและกิ่งพระศรีมหาโพธิ์ให้ รัฐบาลจึงัญเชิญมาประดิษฐาน ณ วัดที่สร้างใหม่นี้ และตกลงตั้งนามวัดใหม่ว่า “วัดพระศรีมหาธาตุ”

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระศรีมหาธาตุในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ในแขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน มีเนื้อที่ประมาณ 7 ไร่เศษ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับถนนแจ้งวัฒนะ ทิศใต้ติดต่อกับวัดพระศรีมหาธาตุ ทิศตะวันออกติดต่อกับถนนพหลโยธิน และทิศตะวันตกติดต่อกับการประปาบางเขน การเข้าถึงพื้นที่ทางด้านถนนแจ้งวัฒนะ

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

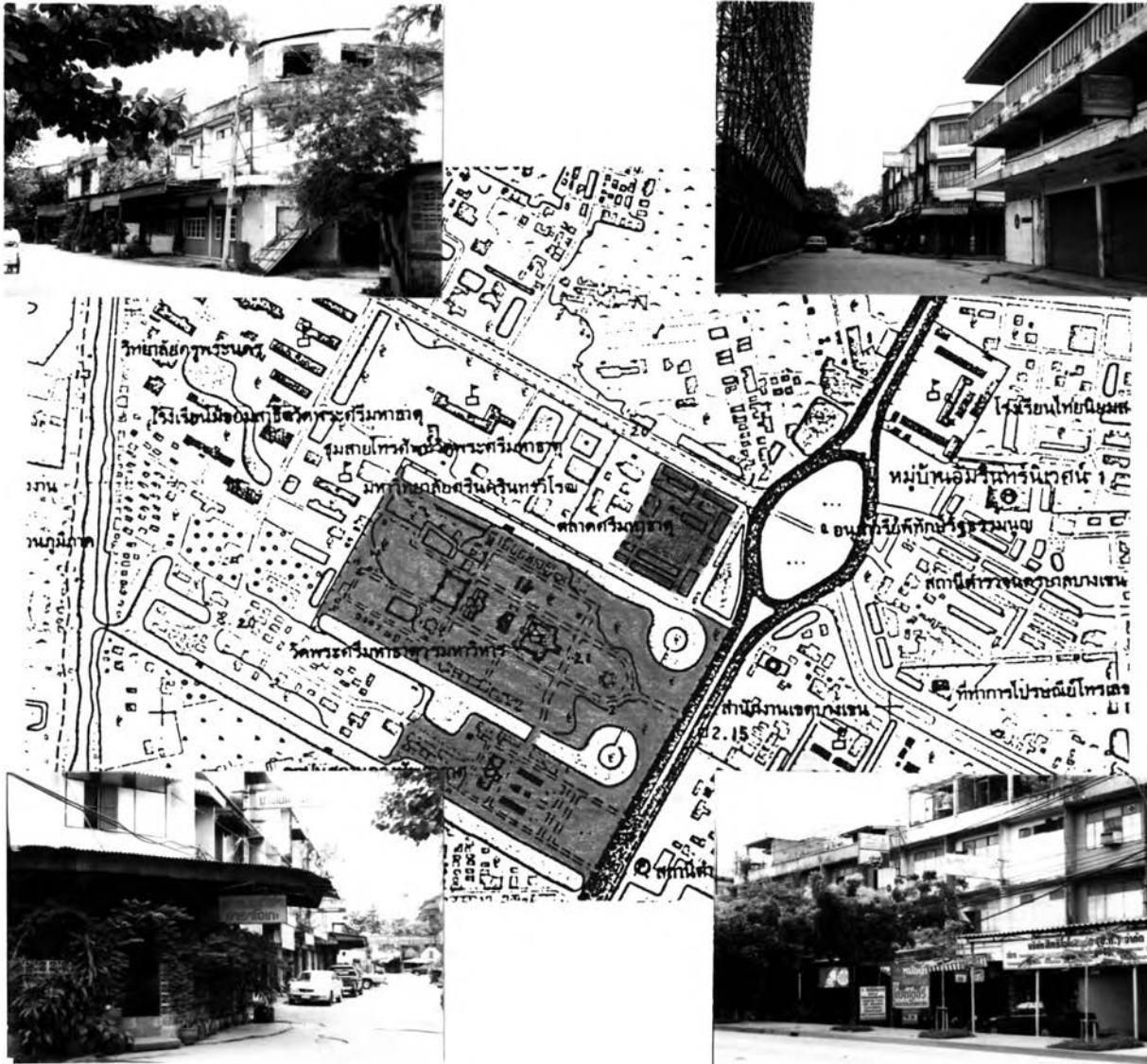
แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.17 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดพระศรีมหาธาตุ

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.18 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระศรีมหาธาตุ

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลักษณะการจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ เป็นการจัดประโยชน์ โดยมีลักษณะการประกอบกิจการพาณิชย์หลากหลายประเภท ได้แก่ ร้านอาหาร ถ่ายรูป จำหน่ายยา ะไหล่รถยนต์ เสริมสวย เป็นต้น การใช้ประโยชน์ในพื้นที่มีการใช้ประโยชน์ไม่เต็มพื้นที่ศึกษา ยังคงมีพื้นที่ว่างบางส่วน การจัดประโยชน์โดยวัดพระศรีมหาธาตุให้ประชาชนทั่วไปเช่าที่ดินจากวัดพระศรีมหาธาตุเป็นผู้จัดเก็บประโยชน์ในอัตราค่าเช่าเป็นรายเดือนคุณาละ 75 บาท สัญญาเช่ามีระยะเวลา 25 ปี

ลักษณะสิ่งปลูกสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ 2-3 ชั้นจำนวน 100 คูหา จำนวนครอบครัวของประชากรในพื้นที่มีประมาณ 60 ครอบครัว ภายในพื้นที่มีถนนคอนกรีตเสริมเหล็กเชื่อมภายในพื้นที่

ลักษณะการใช้สอยพื้นที่โดยรอบ การใช้พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระศรีมหาธาตุมีการใช้พื้นที่เป็นที่พักอาศัย และมีการใช้ที่ดินของทางราชการ

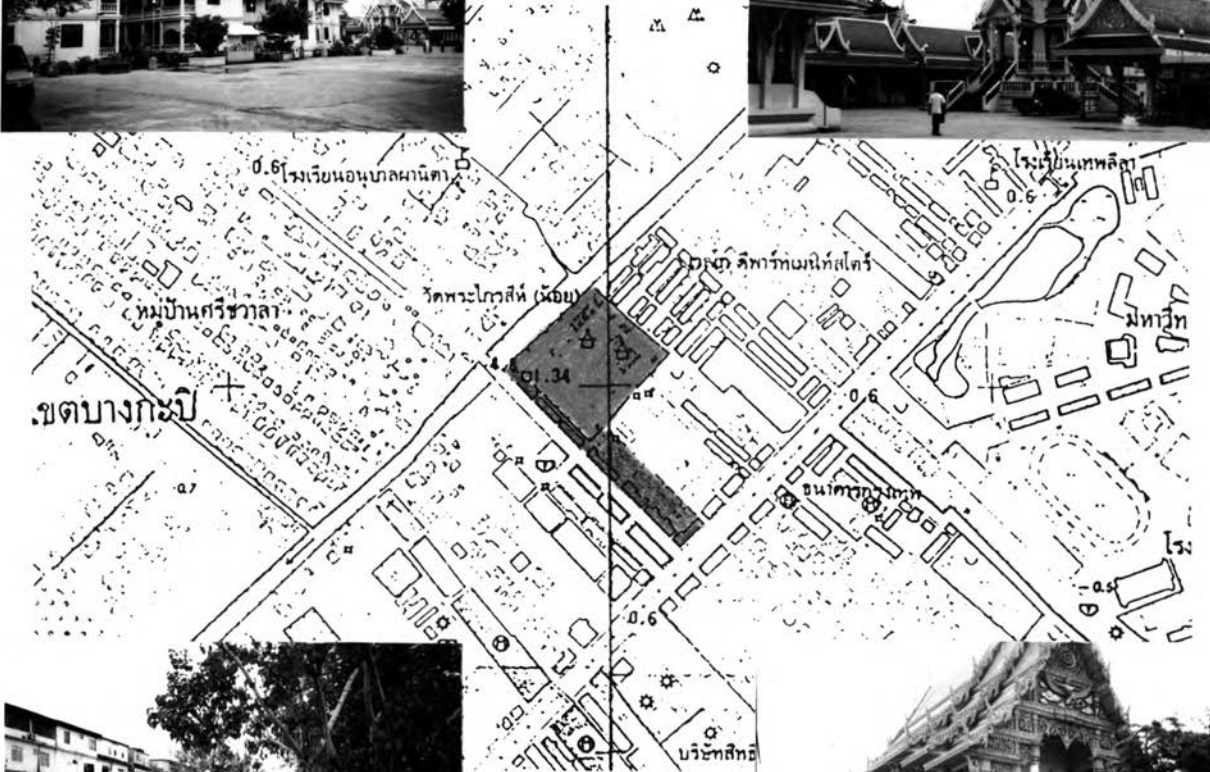
บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อชุมชน บทบาทที่วัดพระศรีมหาธาตุมีต่อชุมชน ปรากฏจากการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อการพาณิชย์ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดมีน้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการ มีเพียงการร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการร่วมกิจกรรมฌาปนกิจ

4.2.8 วัดพระไกรสีห์

ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดพระไกรสีห์ มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในแขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ตั้งวัด 9 ไร่ 3 งาน อาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับที่เอกชนและคลองแสนแสบ ทิศใต้ติดต่อกับที่ดินจัดสรรของเอกชน ทิศตะวันออกติดต่อกับที่ดินเอกชน และทิศตะวันตกติดต่อกับที่ดินจัดสรรและที่ศาสนสมบัติ พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบสูง เลียบริมคลองแสนแสบ การเข้าถึงโดยทางถนนรามคำแหง 23

ความเป็นมา วัดพระไกรสีห์ เดิมเรียกว่า “วัดน้อย” กล่าวกันว่า “พระยาไกรสีห์” เป็นผู้สร้างวัดเมื่อประมาณ พ.ศ.2381 จึงมีชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้สร้างวัด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2516

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

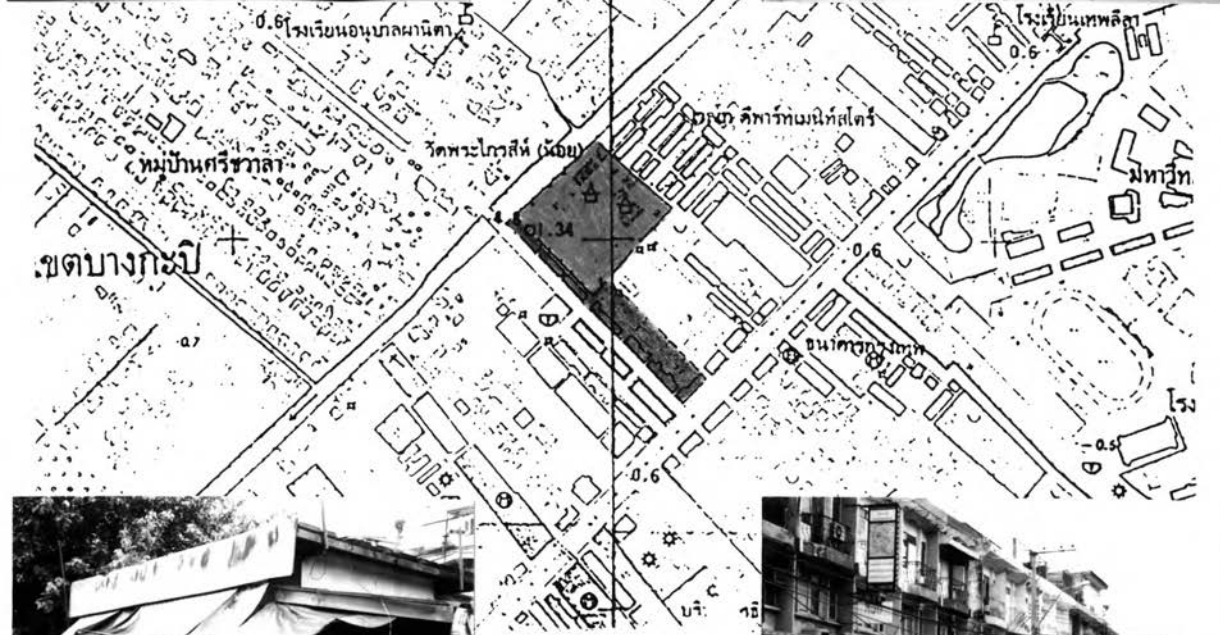
แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.19 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดพระโกสีย์

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.20 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระไกรสิทธิ์

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.21 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดแสนสุข

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระไกรสีห์ในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ในแขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ พื้นที่ธรณีสงฆ์มีเนื้อที่ประมาณ 18 ไร่ 3 งาน 28 ตารางวา มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับคลองแสนแสบ ทิศใต้ติดต่อกับถนนรามคำแหง ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกติดต่อกับทางสาธารณประโยชน์ การเข้าถึงพื้นที่ศึกษาโดยทางถนนรามคำแหง

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระไกรสีห์ เป็นการจัดประโยชน์ประเภทธุรกิจเพื่อการพาณิชย์ประเภทต่างๆ ได้แก่ ร้านอาหาร เสริมสวย สัตว์เลี้ยง เป็นต้น

ลักษณะอาคารปลูกสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้นประมาณ 40 คูหา โดยการเช่าซื้อและเช่าพื้นที่จากวัดพระไกรสีห์ การจัดเก็บประโยชน์เป็นรายเดือน ๆ ละ 800 บาท

ลักษณะการใช้พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์มีลักษณะการพาณิชย์ทั้งขนาดย่อม เช่น ร้านค้าทั่วไป และขนาดใหญ่ เช่นห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์และห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล เนื่องจากเป็นพื้นที่โดยรอบพักอาศัยมีบ้านเรือนอยู่หนาแน่น และมหาวิทยาลัย ได้แก่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชน วัดพระไกรสีห์มีบทบาทกับชุมชนมาช้านานจากการที่ชุมชนได้ใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระไกรสีห์เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ส่วนความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนมีน้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการร่วมกิจกรรมกับประชาชนในชุมชน จะมีเพียงการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น และการใช้กิจกรรมฌาปนกิจของคนในชุมชน

ค. วัดในพื้นที่เขตชานเมือง

4.2.9 วัดแสนสุข

ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดแสนสุข มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในแขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี เนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 13 ไร่ มีเขตติดต่อกับทิศเหนือติดต่อกับถนนสาธารณะ ทิศใต้ติดต่อกับลำคลองแสนแสบ ทิศตะวันออกติดต่อกับถนนเรื่อยไปจนถึงลำคลองแสนแสบ ทิศตะวันตกติดต่อกับที่ดินเอกชนจากลำคลองแสนแสบ

ความเป็นมา วัดแสนสุข เป็นวัดโบราณสร้างมานาน สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงธนบุรีประมาณ พ.ศ.2315 ไม่ทราบนามและประวัติผู้สร้าง เข้าใจว่าชาวบ้านจะได้รวมใจกันสร้างขึ้นแล้วเรียกชื่อว่า “วัดแสนแสบ” ตามชื่อของที่ตั้งวัด ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2487 ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “วัดแสนสุข” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ 18 เมษายน 2459

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดแสนสุขในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ในแขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 14 ไร่ 2 งาน 36 ตารางวา มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับสถานีตำรวจมีนบุรี ทิศใต้ติดต่อกับทางหลวงสายมีนบุรี-ฉะเชิงเทรา ทิศตะวันออกจรดถนนจังหวัดมีนบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับที่ดินเอกชนมีการครอบครอง การเข้าถึงพื้นที่ศึกษาโดยทางถนนมีนบุรี-ฉะเชิงเทรา

ลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดแสนสุข เป็นการจัดประโยชน์เพื่อสังคมสงเคราะห์เพื่อพักอาศัย มีการใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่ธรณีสงฆ์ โดยได้จัดแบ่งพื้นที่ธรณีสงฆ์ให้เช่าแปลงละประมาณ 60 ตารางวา

ลักษณะอาคารในพื้นที่เป็นบ้านพักอาศัยชั้นเดียวและสองชั้น มีจำนวนประมาณ 50 หลังคาเรือน มีถนนดินลูกรังเชื่อมภายในพื้นที่ธรณีสงฆ์ การจัดเก็บประโยชน์วัดแสนสุขได้จัดเก็บประโยชน์ปีละ 300 บาท ไม่มีสัญญาการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์

ลักษณะการใช้พื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ ด้านตะวันตกทิศตะวันตกของพื้นที่เป็นคลังสินค้า นอกจากนี้ยังมีการใช้พื้นที่เป็นสถานที่ราชการทางโดยทางด้านเหนือและตะวันออกของพื้นที่ธรณีสงฆ์เป็นสถานีตำรวจและที่พักของเจ้าหน้าที่ และเรือนจำประจำจังหวัดมีนบุรี

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดต่อชุมชน วัดแสนสุขมีบทบาทกับชุมชนมาจากการที่ชุมชนได้ใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดแสนสุขเป็นที่พักอาศัยเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ส่วนความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนมีน้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรมทางสันตนาการร่วมกิจกรรมกับประชาชนในชุมชนคงมีเพียงการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและงานประจำปี และการให้บริการฌาปนกิจของวัดแสนสุข

4.2.10 วัดทิพพาวาส

ก. สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดทิพพาวาส มีฐานะเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ตั้งอยู่ในแขวงลำปลาทิว

เขตลาดกระบัง มีเนื้อที่ตั้งวัดประมาณ 16 ไร่เศษ พื้นที่วัดมีอาณาเขตดังนี้ทิศเหนือติดต่อกับที่
ธรณีสงฆ์ของวัด ทิศใต้ติดต่อกับคลองลำมะขามและคลองลำกอไผ่ ทิศตะวันออกติดต่อกับ
คลองลำมะขาม ทิศตะวันตกติดต่อกับคลองลำกอไผ่

ความเป็นมา วัดทิพพาวาส เป็นวัดที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2429 ไม่มีประวัติเกี่ยวกับผู้สร้างวัด
ประชาชนมักนิยมเรียกชื่อวัดตามลักษณะที่ตั้งวัดว่า“วัดลำกอไผ่” เนื่องจากที่คลองลำปลาทิวหรือ
คลองลำกอไผ่มีกอไผ่มองเห็นแต่ไกล หรือ “วัดตันไทร” เนื่องจากมีต้นไทรใหญ่อยู่ในบริเวณวัด
และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2432

ข. การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

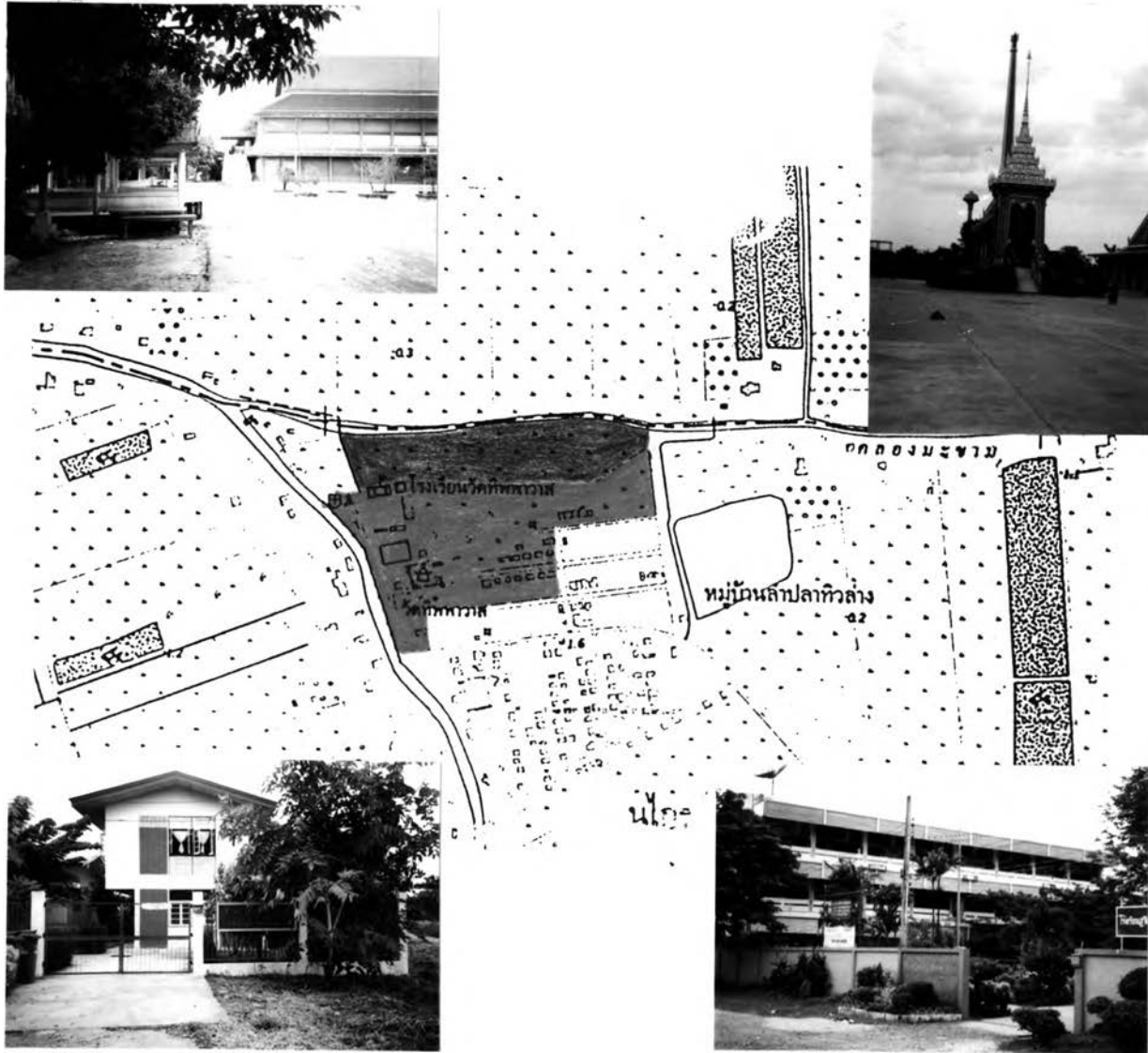
การจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดทิพพาวาสในการศึกษานี้ ตั้งอยู่ใน
แขวงลำปลาทิว เขตลาดกระบัง มีเนื้อที่ 36 ไร่ 92 ตารางวา มีอาณาเขตทิศเหนือและทิศตะวันตก
ติดต่อกับคลองลำกอไผ่ ทิศใต้ติดต่อกับวัดทิพพาวาส ทิศตะวันออกติดต่อกับคลองลำมะขาม
การเข้าสู่พื้นที่ธรณีสงฆ์ทางบกโดยทางสาธารณประโยชน์ผ่านพื้นที่วัดทิพพาวาสและทางน้ำโดย
ทางคลองลำมะขาม

ลักษณะการจัดประโยชน์ของพื้นที่ศึกษา วัดทิพพาวาสได้จัดแบ่งการจัดประโยชน์ในพื้นที่
ที่ธรณีสงฆ์ โดยแบ่งให้ประชาชนเช่าพื้นที่เพื่อปลูกที่พักอาศัย โดยแบ่งเป็นแปลงๆ ละประมาณ
40 ตารางวา มีจำนวนประมาณ 80 แปลง

ลักษณะอาคารในพื้นที่ธรณีสงฆ์ เป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและสองชั้น จำนวน 38 หลังคา
เรือนการจัดเก็บประโยชน์วัดทิพพาวาสจัดเก็บประโยชน์เป็นรายปีๆ ละ 5 บาทต่อตารางวา
สัญญาเช่ามีระยะเวลา 1 ปี

ลักษณะการใช้พื้นที่โดยรอบ การใช้พื้นที่โดยรอบที่ธรณีสงฆ์ของวัดทิพพาวาสเป็นพื้นที่
เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และมีที่พักอาศัยเพียงเล็กน้อยโดยพื้นที่พักอาศัยจะอยู่ตามเส้นทาง
คมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ

บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดที่มีต่อชุมชน วัดทิพพาวาสเป็นวัดที่มีบทบาทต่อชุมชน
จากการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อเป็นที่พักอาศัย นอกจากนี้ทางด้านความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชา
กรในชุมชน เนื่องจากวัดทิพพาวาสได้ใช้พื้นที่วัด เป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียนวัดทิพพาวาส
เพื่อรองรับชุมชนแล้ว ยังมีการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ทางด้านสาธารณสุขเป็นที่ตั้งของสถานีนามัย
และทางด้านสังคมสงเคราะห์โดยเป็นที่ตั้งของสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กด้วย นอกเหนือกิจกรรมที่ชุม
ชนมีส่วนร่วมตามวันสำคัญทางศาสนาและกิจกรรมฃาปนกิจที่มีอยู่แล้ว

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

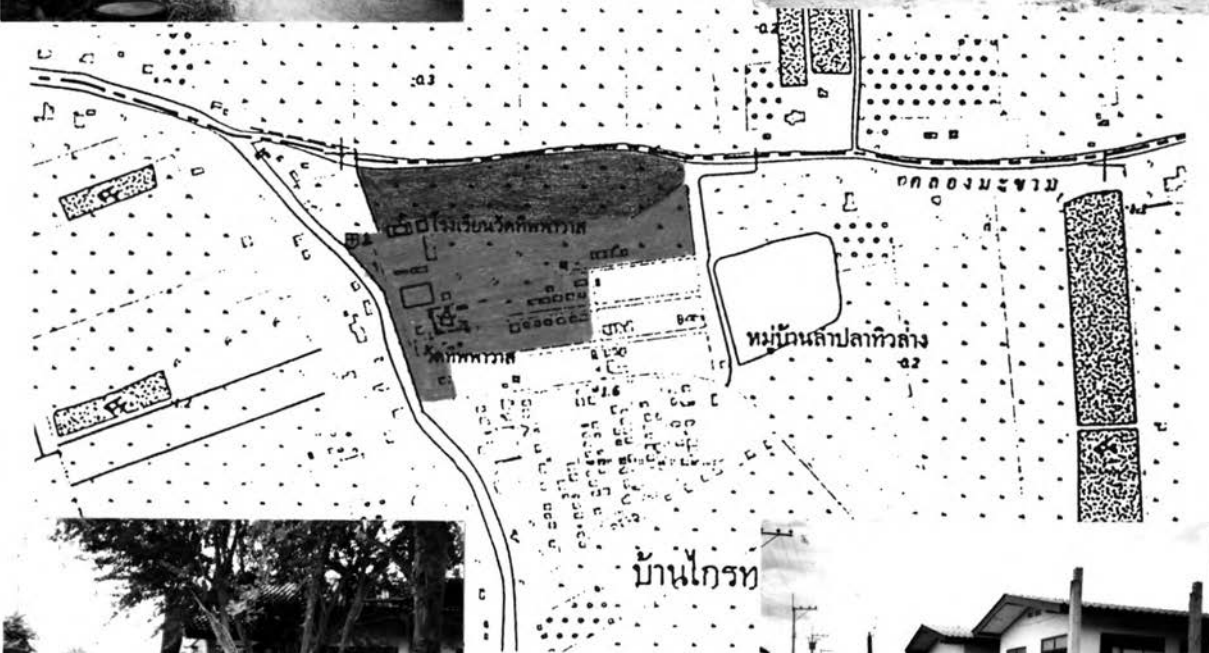
- แสดงที่ตั้งวัด
- แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.23 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ตั้งของวัดทิพพาวาส

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์
ในกรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

แสดงที่ตั้งวัด

แสดงพื้นที่ธรณีสงฆ์

รูปที่ 4.24 สภาพทั่วไปและสิ่งปลูกสร้าง
บนที่ธรณีสงฆ์ของวัดทิพพาวาส

มาตราส่วน 1 : 10,000

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3 สรุปการใช้ที่ธรณีสงฆ์ในกรณีศึกษา

จากการศึกษาการจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ในพื้นที่ศึกษา พบว่าจะแบ่งลักษณะการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ได้ดังนี้

ก. การจัดประโยชน์ตามสถานะของวัด เป็นการพิจารณาการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ตามประเภทของวัดได้แก่พระอารามหลวงและวัดราษฎร์ พบว่ามีการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือมีการจัดประโยชน์เพื่อการพักอาศัยและเพื่อการพาณิชย์

ข. การจัดประโยชน์ตามประเภทกิจกรรม เป็นการพิจารณาการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ตามลักษณะการใช้ประโยชน์สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทดังนี้

1) การจัดประโยชน์เพื่อสังคมสงเคราะห์ เป็นการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อพักอาศัยการจัดประโยชน์ประเภทนี้ วัดเจ้าของพื้นที่ธรณีสงฆ์จะจัดสรรพื้นที่ธรณีสงฆ์ออกให้ประชาชนเช่าโดยตรง มีการจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นแปลง และให้ประชาชนผู้เช่าพื้นที่ปลูกสร้างบ้านพักอาศัยเอง มีการจัดเก็บค่าเช่าเป็นรายเดือน ลักษณะการเช่าจะเป็นลักษณะปีต่อปี เป็นการเช่าที่มีสัญญาและไม่มีการทำสัญญาเช่า ลักษณะสิ่งปลูกสร้างเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและสองชั้น

2) การจัดประโยชน์เพื่อธุรกิจ เป็นการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อการพาณิชย์ การจัดประโยชน์ประเภทนี้จะมีผู้เสนอขอเช่าพื้นที่วัดเป็นลักษณะสัญญาเช่านานปี และสร้างอาคารนำออกให้ประชาชนเช่าอาคารจากผู้เช่าพื้นที่และปลูกสร้างอาคาร โดยผู้ซื้ออาคารพาณิชย์จะต้องชำระค่าเช่าเป็นรายเดือนกับวัดต่อไป การจัดประโยชน์เพื่อการธุรกิจนี้จะมีการจัดเก็บเงินค่าบำรุงเมื่อมีการต่อสัญญา ลักษณะสิ่งปลูกสร้างเป็นอาคารพาณิชย์ตั้งแต่ 2 - 4 ชั้น โดยชั้นล่างจะประกอบกิจการค้าและชั้นบนเป็นที่พักอาศัย

3) การจัดประโยชน์ตามลักษณะความเป็นเมือง เป็นการพิจารณาการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตที่มีลักษณะพื้นที่เมืองออกเป็นเขตเมืองชั้นใน เขตพื้นที่ต่อเมือง และเขตพื้นที่ชานเมือง ตามการจัดของสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่าการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดหลวงและวัดราษฎร์ที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองชั้นในและเขตพื้นที่ต่อเมือง มีการจัดประโยชน์ทั้งประเภทเพื่อสังคมสงเคราะห์และเพื่อธุรกิจ ยกเว้นในเขตพื้นที่ชานเมืองเนื่องจากไม่มีพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดหลวงตั้งอยู่ ในส่วนของวัดราษฎร์พบว่าการจัดประโยชน์ในเขตพื้นที่ชานเมืองจะมีการจัดประโยชน์ประเภทเพื่อสังคมสงเคราะห์หรือพักอาศัยเท่านั้น ทั้งในพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่มีที่ตั้งในเขตพื้นที่เมืองและนอกเขตพื้นที่เมือง

ดังนั้น จึงจะสามารถสรุปบทบาทและความสัมพันธ์ของการจัดประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์ได้ดังนี้

ก. บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างการจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสองฝั่งกับพื้นที่โดยรอบ แบ่งออกเป็น 2 แบบดังนี้

1) ลักษณะความสัมพันธ์แบบทางตรง เป็นการที่พื้นที่ธรณีสองฝั่งที่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ของพื้นที่โดยรอบ เช่น บริเวณโดยรอบพื้นที่ธรณีสองฝั่งที่มีการใช้พื้นที่เพื่อพาณิชยกรรมก็จะใช้พื้นที่ธรณีสองฝั่งเป็นที่ปลูกสร้างอาคารพาณิชย์

2) ลักษณะความสัมพันธ์แบบทางอ้อม เป็นการที่พื้นที่ธรณีสองฝั่งที่ตอบสนองกับการใช้ประโยชน์ของพื้นที่โดยรอบ เช่น บริเวณโดยรอบพื้นที่ธรณีสองฝั่งที่มีการใช้พื้นที่เพื่อพาณิชยกรรมก็จะใช้พื้นที่ธรณีสองฝั่ง เป็นที่พักอาศัยสำหรับแรงงานที่ทำงานในพื้นที่โดยรอบ

ข. บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนโดยรอบ ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนลดน้อยลงไป กิจกรรมร่วมของคนในชุมชนทางด้านสันตนาการไม่มี จะเหลือเป็นกิจกรรมที่มีตามวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมฌาปนกิจเฉพาะวัดที่มีเมรุเผาศพเท่านั้น จากความสัมพันธ์ที่ลดน้อยลงดังกล่าว ทำให้บทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนลดน้อยลงไปด้วยเช่นกัน

ค. บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ธรณีสองฝั่งกับชุมชนโดยรอบ พบว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสองฝั่งไม่มีผลต่อพัฒนาการของชุมชน แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับการใช้พื้นที่โดยรอบของพื้นที่ธรณีสองฝั่ง

จากผลการศึกษา สภาพการใช้พื้นที่ธรณีสองฝั่งของวัดในกรณีศึกษาดังกล่าวจะได้นำไปวิเคราะห์ในการเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมของพื้นที่ธรณีสองฝั่งในกรุงเทพมหานครต่อไป